

01

Januar 2010
Årgang 146

budskabet

Tidsskrift for bibelstudium, trosliv og mission

Tema | Himmel og helvede

Jeg kommer snart!
Evangeliets mørke baggrund
Fra gåde til lovsangsjubel

indhold;

leder

02 Jeg kommer snart!

tema

04 Evangeliets mørke baggrund

08 Luthers syn på Helvede

15 Fra gåde til lovsangsjubel

20 Himmel og Helvede

25 Frelse og fortabelse

horisont

30 Vi knokler for hårdt

30 Martin A. Hansen

etik

32 Alternativ behandling

bøger

35 Jeg vil stadig bære jer

36 Tankestreger og tænkestykker

ISSN 0901-4802

www.budskabet.dk

Budskabet udkommer seks gange om året;

Januar, marts, maj, juli, september og november.

Artiklerne i Budskabet afspejler ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter, men redaktionen er ved deres optagelse ansvarlig for, at holdninger og synspunkter må kunne rummes inden for det, som LM står for.

Eftertryk, kopiering og citering er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Design Chr Rahbek Olsen / Amalie Pug. Poulsen

Tryk Øko-Tryk

Pris Abonnement: 240 kr.

Unge under 30 år: 140 kr.

Udgiver og ekspedition

Luthersk Mission

Industrivænget 40, 3400 Hillerød

tlf. 4820 7660

dlm@dln.dk

www.dln.dk

Redaktion

Alex Dahl Karlsen, cand.scient.pol. (redaktør)

Park Alle 31, 6880 Tarm. karlsen@dlgmail.dk

Flemming Bak Poulsen, forlagsredaktør, København
(redaktionssekretær)

Lene Due Madsen, lærer, Gudhjem

Inge Bøgel Lassen, lærer, Aalborg

Christian Haahr Andersen, præst, Herning

Henrik Gren Hansen, stud.theol., Århus

Jeg kommer snart!

AF HENRIK GREN HANSEN

.....

Men når Menneskesønnen kommer, mon han så vil finde troen på jorden? (Luk 18,8)

Det uventede, pludselige spørgsmål fra Jesus har uden tvivl brændt sig ind i disciplenes hjerter. Men aldrig har det haft et mere indtrængende og konfronterende budskab, end det har i dag. For aldrig har dommens dag været os nærmere end lige nu.

Statistisk set

Det *burde* være mere påtrængende end nogensinde. Men en kynisk statistik drejer tingene i en anden retning. Den tænker i stedet: Sådan her var det også i generationerne før os. De levede i håbet og i frygten. De hørte på den ene dommedagsprædiken efter den anden. De var overbeviste om, at de levede i de sidste tider. Men de blev skuffede. Dommedagsprofeterne blev til

skamme.

Spotten skal tage til i de sidste tider: "Hvad bliver der af løftet om hans komme? Siden vore fædre døde, er alting jo blevet ved at være, som det var fra skabelsens begyndelse," lyder det hånligt (2 Pet 3,4). Og når den røst lyder i verden; når mennesker i tiltagende grad vil blive "egenkærlige, pengeglade, pralende, overmodige, fulde af hån" (osv. i 2 Tim 3,2ff), så talen om Jesu genkomst klinger mere og mere naiv og mytologisk – så vil det også forplante sig til de troende.

For som det gjaldt for disciplene i Getsemane, sådan gælder det for os i dag: Kødets er skrøbeligt. Vores øjenlåg er tunge og har en uimodståelig trang til at glide i, mens vi venter. Statistikkerne og stand-up'erne kan hypnotisere os ind i kynisk materialisme og lalleglad ligegyldighed. Den ene dag spiser den anden i bedøvende pendulfart. Og Jesus virker så fjern ...

Ligegyldighed; Den ene dag spiser den anden i bedøvende pendulfart. Og Jesus virker så fjern ...

Håb

Men han er nær. Jesus har ikke givet noget præcist tidspunkt for sin genkomst. Ikke engang et cirka-årstal. Men han har sagt sit "jeg kommer snart", fordi han ville, at det budskab skulle brænde som en uudslukkelig flamme i menighedens hjerte gennem alle tider.

Jesus vil, at håbet om hans snarlige genkomst skal fylde kirken. Ikke som en perifer og flyvsk begivenhed langt ude i fremtiden, som man altid kan tage til den tid. Men som bryllupstankerne fylder i forlovede hjerter.

"Håbets Gud fylde jer med al glæde og fred i troen, så at I bliver rige i håbet ved Helligåndens kraft!" ønsker Paulus for menigheden i Rom (Rom 15,13). Og jeg tror, det ønske og den bøn er vigtigere nu end nogensinde. At håbet må få plads i vores hjerter. At vi hver dag må vande og gøde det med Guds ord. Helligåndens kraft må kurere den jordbundne og materialistiske blindhed, så vi får troens øjne op og kan se os selv som Jesu brud på vej mod et liv i fuldendt lykke og kærlighed, uden synd og død og sygdom. Ikke bare som et punkt i det fjerne. Men som den evige bryllupsfest, der kan bryde frem hvert øjeblik.

Usandsynligt? Ja, siger Peter. Nøjagtigt lige så usandsynligt som da syndfloden buldrede frem og rev alle dem med sig, der havde gjort nar af Noas tåbelige skib. Og han fortsætter med at opmuntre os, der er et par årtusinder fra ordene om Jesu snarlige genkomst: "Dette ene må I ikke glemme, mine kære, at for Herren er én dag som tusind år, og tusind år som én dag. Herren er ikke sen til at opfylde sit løfte, sådan som nogle mener, men han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse." (2 Pet 3,8f).

Falske forhåbninger

Jesus vil, at håbet skal fylde og give trøst og styrke.

Men der er også en anden tone i Jesu råb. En alvorstone som må lyde med lige så stor kraft til menighedens samlinger, hvor retfærdige og uretfærdige sidder side om side.

"Ve dem, der længes efter Herrens dag!" råber Amos med Guds røst til de fortrøstningsfulde israelitter. "Hvad vil I dog med Herrens dag? Den er mørke, ikke lys." Og han afbryder den glade lovsang: "Fri mig for lyden af dine sange, dine harpers klang vil jeg ikke høre!" (Am 5,18.23).

Hvordan kan det gå til? Jamen Herre, Herre! Vi var da lige i gang med at lovsynge dit navn? Alle har da altid regnet os for kristne?

Jesu svar er noget af det mest ubærlige i hele Bibelen: "Da vil jeg sige dem, som det er: Jeg har aldrig kendt jer. Bort fra mig, I som begår lovbrud!" (Matt 7,23).

Det er ubærligt. Men det er sagt af ham, som gik i døden for at undgå at skulle sige de ord. Ham der mere end nogen anden jubler af fryd, når en synder omvender sig. Ham der går i forbøn for os i himlen. Han sagde os disse ord på forhånd, for at vi skulle kende og frygte fortabelsens forfærdelige mulighed, men søge frelsen i ham.

Jesus vil, at vi skal glæde os til bryllupsfesten. Men han vil også – og på grund af hans store kærlighed fylder den tone mere i hans forkyndelse – at vi skal stilles over for livets alvor i det åbne spørgsmål: Når Menneskesønnen kommer, mon han så vil finde troen på jorden?

"Jeg kommer snart", lover han.

Med det for øje er der grund til at følge salmistens ord: "Fryd jer med bæven!" (Sl 2,12).

Evangeliets mørke baggrund

Forkyndelsen af fortabelsen gennem tiderne

AF KURT E. LARSEN

.....

Som underviser i faget Nytestamentlig Teologi på Det Teologiske Fakultet i Århus omkring 1980 havde jeg professor Søren Giversen. I en time blev der en drøftelse af fortabelsen, og en student udviklede sine tanker om, at en kærlig Gud umuligt kunne lade nogen gå fortabt, at tanken om fortabelsen i øvrigt heller ikke spillede nogen særlig rolle i Bibelen osv. Hertil svarede Søren Giversen: "Fortabelsen er med overalt i Det Nye Testamente, som den mørke baggrund, hvorpå evangeliet lyser".

Det var klart og præcist sagt. I den kristne forkyndelses lange historie har man ikke altid grebet emnet så afbalanceret an. Nogle gange er forkyndelsen kørt ud i nogle grøfter. I den følgende skitse fra forkyndelsens historie gennem tiderne vil jeg især fokusere på forkyndelsen af Helvede.

Udpensling af Helvedes pine

Mange har nok det indtryk, at romersk-katolske præster og munke i middelalderen var griske folk, der tænkte på at narre penge fra folk, og som ikke interesserede sig for kristendom. Den type fandtes naturligvis også, men Anne Riisings undersøgelse, "Danmarks middelalderlige Prædiken", tegner et andet billede. Den katolske middelalder gik snarere i den grøft, at man udpenslede Helvedes gru i en sådan grad, at det tog overhånd. Fortabelsen i Helvede var ikke blot den mørke baggrund for evangeliet men et stort og selvstændigt tema i forkyndelsen. Præsten Peder Madsen i Ribe i 1400-tallet opregnede således Helvedes syv kamre, som var karakteriseret af ild, kulde, mørke, stank, orme, gensidig strid og fortvivelse. Foran Helvedes porte er der en stor skov af ildtræer, hvor der hænger mange syndere, som straffes

Den middelalderlige prædiken; Man udpenslede Helvedes gru i en sådan grad, at det tog overhånd.

.....

efter deres synders art: De der snakkede under messen, hænger ved tungen. De, der dansede, hænger ved fødderne. Tyve og røvere hænger ved hænderne. De fortabte hader hinanden. Helvede er snavset, trangt og uden al orden og harmoni, for dér er der ingen fred og hvile, men afsindigt begær og evindelige vrængbilleder. Alle disse pastor Madsens drastiske og detaljerede udmalinger skulle tjene til at advare folk, vække frygt hos tilhørerne og dermed lede dem til anger og bod. Meningen var nok god, men, men ...

De samtidige kalkmalerier i danske kirker skal også opfattes som prædikener, og her lægges der heller ikke fingre imellem, når det gælder beskrivelsen af Helvedes gru og Himlens glæde.

Indre Missions forkyndelse i 1800-tallet er ofte blevet beskrevet som en helvedes- og dommedagsforkyndelse. Den beskrivelse dækker dog slet ikke, når det gælder de ledende personer, hvis prædikener er efterladte og kan vurderes. Måske har andre i bevægelsen overbetonet helvedesforkyndelsen. Det mente i hvert fald den senere formand for Indre Mission, præsten Frederik Zeuthen, i 1879: *"Mange præsters og lægfolks talen om Helvede er kun skud med løst krudt, der kan skræmme børn og kærlinger"* og *"det er ikke udmalningen af Helvedes pinsler, der bringer folk til at standse på den vej, der fører til fortabelsen; men det er dette, at man på prædikantens alvor kan mærke, at han selv både har følt og tror, at der er et Helvede til, og dog er frelst derfra"*.

Fortielsen af fortabelsens mulighed

Mens nogle altså har udpenslet fortabelsens gru i detaljer – og fortalt mere om Helvede, end der er bibelsk baggrund for at sige – har andre forkyndt mindre end Bibelen. Enten ved direkte at fornægte fortabelsens mulighed – eller ved at fortie den, så man

prædiker evangeliet, som om der slet ikke var nogen mørk baggrund.

Mange troende kristne fra vækkelsesbevægelserne er i tidens løb gået frustrerede hjem fra kirke efter en begravelse, fordi præsten sagde en masse fine ord om menneskelivet, nåden, dåben – men uden at nævne den dybe alvor, der ligger i at efter døden følger dommen med de to udgange. Evangeliets ord blev måske forkyndt, men uden at det skete på den mørke baggrund, der hedder dom og mulighed for fortabelse.

Der findes ikke i folkekirken noget officielt begravelsesritual, og derfor er en præst frit stillet til at udforme handlingen, indtil man når til de faste ord ved jordpåkastelsen. Et godt begravelsesritual kan ellers modvirke, at man forbigår dommen og skellet mellem troende og vantro. Nogle præster lavede et godt begravelsesritual i 1910, det såkaldte Odense-ritual. Heri hedder det bl.a.: *"enhver, som lever og tror på mig, skal i al evighed ikke dø. Hvad gavner det et menneske, om han vinder den hele verden, men må bøde med sin sjæl? ... Det er menneskets lod engang at dø og derefter dømmes – salige er de døde, der dør i Herren"*. Dette ritual er aldrig blevet autoriseret, desværre. Det kunne ellers have tjent til at holde kirken og folket fast på nogle grundlæggende kristne sandheder, så fortabelsens mulighed og den dobbelte udgang ikke så let blev fortiet i praksis.

Kirkens nej til fornægtelsen af fortabelsens mulighed

Igennem kirkens historie har der været enkelte, der forkyndte, at alting ville blive genoprettet til sidst, så måske selv Djævelen blev omvendt. Den første, der hævdede dette, var teologen Origenes i 200-tallet. Dette tog kirken naturligvis afstand fra, men ind >

Kurt E. Larsen; Det er rystende, at en prædikant mener at være klogere på evangeliet end de bibelske forfattere selv.

imellem er tanken dukket op igen. Den gjorde det hos nogle af de såkaldte døbere på reformationstiden.

I den lutherske kirkes bekendelsesskrift, den Augsburgske Bekendelse, tog man derfor stilling til dette spørgsmål. I CA artikel 17 hedder det: *"Ligeledes lærer de, at Kristus skal åbenbare sig ved verdens ende for at holde dom, og han skal opvække alle døde, give de fromme og udvalgte et evigt liv og evindelige glæder, men fordømme de ugudelige mennesker og djævlene til at pines uden ende. De fordømmer gendøberne, som mener, at der skal være ende på de fordømte menneskers og djævlens straffe."*

Allerede i Den Augsburgske Bekendelse, artikel to, var det klart fremgået, at der er en dobbelt udgang: *"Ligeledes lærer de, at alle mennesker som fødes på naturlig måde, efter Adams fald fødes med synd, det vil sige uden guds frygt, uden tillid til Gud og med begærlighed, og at denne arvelige sygdom eller brøst i sandhed er synd, som virker fordømmelse, og som også nu medfører evig død for dem, der ikke genfødes ved dåben og Helligånden"*.

Det er således tydeligt, at de lutherske fædre klart fastholder den dobbelte udgang, og at adskillelsen mellem himmel og helvede er evig. På den anden side udpensler de hverken Himlens glæde eller Helvedes gru. Den romersk-katolske kirkes teologer, der tog stilling til Den Augsburgske Bekendelse, havde ingen indvendinger mod dette punkt. Her stod lutherske og romersk-katolske sammen, på fælles kristen grund.

En præstesag

I folkekirken kom det til en sag om fortabelsen i år 1900, da en præst – Anton Jensen i Harboøre – fornægtede, at der fandtes evige helvedsstraffe. I første omgang vandt Anton Jensen sagen, idet han undgik at blive fyret, eftersom de fleste af landets

biskopper ikke fandt, at kirkens lære om fortabelsen hørte til de grundlæggende for kirken. Kort efter blev Anton Jensen dog afskediget alligevel, fordi han begyndte at rette angreb på andre punkter af kirkens lære. Han endte i den religiøse gruppering, der hedder unitarerne.

I dag har afvisningen af fortabelsens mulighed og det evige Helvede bredt sig kraftigt i teologi og vistnok derfor også i forkyndelsen. I det følgende skal vi se på to vidt forskellige udlægninger af en af Jesu lignelser. Lignelsen om kongesønnens bryllup (Matt 22,1-14) er prædiketekst til 20. søndag efter trinitatis. Den ender med, at den gæst der ikke har bryllupsklædningen på, bliver smidt ud i mørket udenfor.

Professor Lindhardt fornægter fortabelsen

Afdøde professor P. G. Lindhardt gør i sin prædiken over denne tekst (Eftertryk, Aros Forlag, 1980) meget ud af forskellen på mellem Matthæus-teksten og Lukas' tilsvarende lignelse. Han hævder uden videre, at Matthæus *"på hele den levende og troende, bekendende og lovsyngende menigheds vegne har omdannet Jesu lignelse til et vrængbillede af evangeliet og et spejlbillede af sig selv ..."*

Lignelsen er blevet forvansket af den kristne menighed, så den afspejler menneskers *"forventninger om dom og straf og oprejsning for os selv"*.

Bag Matthæus-tekstens fordrejninger mener Lindhardt, at der må have ligget en oprindelig lignelse *"om en indbydelse som bare går ud: Kom til mig, alle I som er trætte og tyngede af byrder ..."*

Dette må have været det oprindelige positive budskab, og så drejer professor Lindhardt ellers dette over på den enkelte tilhører. Det bliver til en personlig og eksistentiel indbydelse. Den

Kurt E. Larsen f. 1955

Cand.theol. 1981.

Ph.d., lektor i kirkehistorie ved Menighedsfakultetet, Århus.

enkelte er kaldet og udvalgt til et gudsrige, hvor kærligheden "bliver ved med at sende indbydelse til dem, der afslår den og til dem, der misbruger den. Men sådan er nu engang kærligheden, og således elskede Gud verden".

Budskabet i lignelsen er så ene og alene skåret ned til en forkyndelse af Guds grænseløse kærlighed. Grænseløs i omfang, og intet tyder på, at han ikke også forstår den som grænseløs i tid. Ved denne kritiske tolkning undgår han, at lignelsen kommer til at udsige noget som helst om en dobbelt udgang eller fortabelse. Lignelsen rummer for ham ingen lære om fremtiden, men kun en understregning af Guds grænseløse kærlighed. Synet for dom og fortabelse er menneskelig tilsætning til det oprindelige og gode!

Det er rystende, at en prædikant mener at være klogere på evangeliet end de bibelske forfattere selv. Det virker også noget hovmodigt, for evangeliet bliver da noget, man kender "på forhånd" – og som man kan kritisere Bibelen ud fra. Men hvorfor skulle en prædikant kende evangeliet, hvis ikke fra de bibelske skrifter? Hvad ved vi om evigheden, ud over hvad Gud selv har åbenbaret for os?

Luthers prædiken om evangeliet på den mørke baggrund

Ganske anderledes er Luthers prædiken over samme tekst (Kirkepostillen). Luthers prædiken er meget lang og tekstnær, for han har tillid til at selve budskabet ligger i teksten. "Dette evangelium

er en meget alvorlig formaning til at bruge evangeliets tid ret. Det truer også de sikre og stolte med en skrækkelig straf".

Derefter går Luther over til at udlægge billedet af brud og brudgom, der viser den kærlighed, brudgommen Kristus har til os. "Han er det evige lys, vi det evige mørke. Det er et ulige ægteskab".

Efter mange sider med denne forkyndelse af evangeliet, kommer Luther til sidst ind på den bryllupsgæst, der blev kastet ud. Han forbigår ikke denne side af teksten: "De vantro må således miste al trøst og bliver kastet ud i evig jammer, pine og bedrøvelse, i Helvedes angst og bandlysning, uden at se en eneste stråle af lys. Det er en skrækkelig jammer at ligge således fanget i Helvede og pine og for evig være berøvet al trøst og glæde. Om vi bare kunne lægge det alvorligt på hjerte".

Til sidst i den lange prædiken siger Luther: "Den kære Herre vil således ved at lokke og true overtale os til at regne evangeliet for vores højeste skat, så vi gerne hører og tror det. Ved forjættelsen lokker han, og det er en overmåde stor nåde. Ved trussel og straf forskrækker han, og det er en trofast advarsel".

Luther prædiker som der står skrevet. Han trækker ikke fra som en professor Lindhardt. Han lægger heller ikke til som i katolsk middelalder med dens drabelige billeder. Han forkynder, hvad der er overleveret, og lader nådens evangelium fylde mest, så Gud ved lovens og evangeliets ord kan skabe troen – og derved give frimodighed over for den dom, der hele tiden ligger i baghovedet, som den mørke baggrund.

Luthers syn på Helvede

AF ERLING UTNEM. OVERSAT AF JESPER SERNER-PEDERSEN

.....

Man skal ikke læse længe i Luthers skrifter, før man bliver grebet af den vældige *alvor*, som bryder frem i hans forkyndelse og teologi. Hele hans trossyn er båret af en lidenskabelig kamp for at eje vished om *at have en nådig Gud*. Denne vished fandt han kun i evangeliet om Kristus, den korsfæstede. Bag Luthers fanatiske kamp for evangeliets sandhed står fortabelsens forfærdelige alvor. Troen på Kristus var et så livsvigtigt anliggende for ham, fordi han, som vel ingen teolog før ham, havde erfaret, at uden for Kristus står synderen under Guds vrede og forbandelse. Luther drev sjælesørger-teologi ansigt til ansigt ikke bare med fortabelsens *mulighed*, men med dens *aktuelle realitet*.

Vreden og nåden

Strengt og ubøjeligt gennemfører Luther i sin teologi tanken om

Guds dobbelte åbenbaringsforhold til verden som vredens og nådens Gud. *Uden for* Kristus og hans velgerninger er Gud vredens Gud, *Deus absconditus* (den skjulte Gud), den Gud, som ikke frelser, men kun fordømmer. Men *i* Kristus og hans værk er Gud nådens Gud, *Deus revelatus* (den åbenbarede Gud), som frelser og tilgiver. "Den, som ikke tror på ham, han er fortabt, Guds vrede bliver over ham, han kan ikke komme bort fra Guds vrede. – Tror du på Ham, fortjener du ikke vrede, men er i nåden!"¹

Til denne dualitet (doppelthed) i gudsforholdet svarer Luthers syn på forholdet mellem lov og evangelium. "Loven og løftet skal med hensyn til deres virkning skilles himmelvidt fra hinanden."² "Loven er således et lys, som lyser og åbenbarer, ikke Guds nåde, ikke retfærdighed og liv, men Guds vrede, synden, døden, at vi er fordømte for Gud, ja, *Helvede*."³

Guds væsen; Vreden er på en måde ”vrangen” af Guds herlighed.

Guds Helvede

Det, som straks slår én, når man konfronteres med Luthers syn på Helvede, er, at det er så helt igennem *teocentrisk* bestemt. Det vil sige: Det er hans gudsbillede, hans syn på Guds majestætiske hellighed og Skriftens udfordrende og anstødelige vidnesbyrd om Guds *vrede*, som bestemmer hele forståelsen af helvedeslæren. *Helvede er i Luthers teologi dybest set ét med Guds vrede*. Det er udtryk for en *domstilstand under Guds personlige vredesnærver*.

Helvede er for Luther paradoksalt sagt *en side af Guds rige*, en del af hans kongevælde, hvor alle hans fjender er lagt som en skammel for hans fødder. Helvede er ikke et *Satans rige* og helvedesstraffene ikke dæmonisk tortur og fysisk pine som i samtidens populære opfattelse. Helvede er i egentlig forstand *Guds*. Satan er i det hele taget ”den førstefødte af Helvedes børn” (vredens barn) ifølge Luther, og Helvedes ild er først og fremmest beredt for ham og hans engle (sml. Matt 25,41; Åb 20,10).

Luther forkaster derfor hensynsløst sådanne tanker, som er kommet frem, at Helvede skal blive en tilstand, hvor Satan og de onde mennesker skal overgives til frit at udfolde deres ondskab og vilje til synd. Helvede bliver således noget, vi laver os selv, og som Gud ikke har noget at gøre med. Denne *rationaliserende* tolkning af helvedestanken betyder en alvorlig fornægtelse af væsentlige sider ved det bibelske budskab, og rammer helt ved siden af det væsentlige i den lutherske skriftforståelse.

Helvede betyder for Luther (som for Skriften) en tilstand, hvori Gud *arresterer og anholder* syndere i sin vrede. Han viser sin *almagt* på dem og nægter dem længere at udleve deres gudsfjendskab og oprør mod hans vilje. Helvede er derfor et ”fængsel” (Matt 5,25) en tilstand, hvori man er lagt ”som en skammel for hans fødder” (1 Kor 15,25), er bundet på hænder og fødder (Matt

22,13) og tvinges til at anerkende hans herredømme (Fil 2,10-11). Helvede og dommedag hører sammen. *Helvede er i det hele taget ”en evig dommedag”*, ifølge Luther. ”For dommedag vil ikke bare vare et øjeblik, men vare evigt og aldrig ophøre ...”⁴

Helvedesfrygt og gudsfrygt

Derved bliver frygten og rædslen for Helvede *rettet mod Gud selv*, således som Skriften også lærer det (sml. Luk 12,4-5; Es 8,13). Helvedes rædsel udgør ikke nogen straf *i og for sig*, men er *selve modsætningsforholdet til Gud*. Helvedesangsten er bestemt af det forfærdelige, at man har vakt og forvoldt Guds personlige vrede.

Luther frygtede at stå ansigt til ansigt med lovens Gud, som for-dømmer og tilregner synd. Dér, hvor Guds vredesåsyn lyser mod syndere, dér er Helvede. I tiden lyser det mod dem *middelbart* ved *lovens forbandelse*. I evigheden lyser det *umiddelbart*.

Luther frygtede ”Guds blotte majestæt” (majestas Dei nuda).⁵ Når Gud ikke møder syndere som *Deus velatus* (den iklædte Gud, klædt i Kristi velgerninger og kød), men som *Deus nudus* (sådan som han er i sin blotte majestæt og hellighed), da må syndere med angst og gru erfare hans nærvær. Da bliver hans ”herlighed” (doksa) erfaret som ”en brændende sol”, som ”fortærende ild”. Vreden er på en måde ”vrangen” af Guds herlighed. Ilden og pinen er noget, som *Guds eget væsen* forvolder, når det møder synden, alt det, som står hans væsens hellighed imod.

Luthers bøger vrimler af udsagn om, at han ved, hvad Skriften mener, når den siger, at Gud er ”en fortærende ild” (Hebr 12,29). Helvedes ild er for Luther bare et andet udtryk for Guds vrede. ”Ildovnen er antændt af den blotte utålelige Guds åsyn”.⁶ Helvedet er lidelse ”i Guds åsyns nærvær” (a praesentia vultus Dei).⁷

Et nøgleord i Skriften til forståelse af Luthers helvedestanke >

Luther; Når Gud vil føre os til Himmelen, fører han os først til Helvede.

er Salme 21,20: "Du gør dem til en brændende ovn, når du viser dig, Herre. Han opsluger dem i sin vrede, og ilden fortærer dem". – Luther hævder – sikkert med rette – at Jesu tale om "ildovnen" og "Helvedes ild" er hentet fra Det gamle testamente og henviser blandt andet til dette sted og til Esajas' Bog 66,15-16 og 24. I kommentaren til Salme 21,10 hedder det bl.a. "Denne ovn og ild er selve straffen i harme og tugten i vrede, som trænger og tvinger de skyldige samvittigheder ind i en uovervindelig og uundgåelig angst ved synet af Guds åsyn alene og den guddommelige dom."⁸

Luthers helvedestanke er således strengt personlig-religiøst forstået. Det drejer sig ikke om udvortes pinsler, men om samvittighedskvaler, som Gud forårsager alene "ved sit blotte åsyn". "Den fornemste og utåleligste straf vil Gud udøve alene ved sit blotte åsyn, det er ved åbenbaringen af sin vrede."⁹

Anfægtelse

Hele denne forståelse af Helvede er bestemt af Luthers *anfægtelses-erfaringer*. Lidelsen i Helvede er i det hele taget *af samme art og væsen* som den, en synder erfarer i tiden, når anfægtelsen bryder løs, det vil sige, når "lovens forbandelse rammer samvittigheden". "Luther har forstået at gøre klart, at vreden mod de fordømte efter sit indhold er ligesom den, Guds udvalgte erfarer i dommen gennem Guds hellighed!"¹⁰

Vi må derfor nærmere standse ved hovedtrækkene i Luthers *anfægtelsesteologi* for at belyse hans helvedestanke.

Erfaringen af Helvedes realitet står i Luthers teologi blandt *begyndelsesgrundene* i den sande gudserkendelse. Al sand gudserkendelse begynder ifølge Luther med en "helvedeserfaring". "Når Gud vil føre os til Himmelen, fører han os først til Helvede".

Anfægtelsen (som udgør en integreret del af hans teologi) er udtryk for den erfaring, syndere gør, når "loven rammer samvittigheden". Da sker en "berøring fra himmelen!"¹¹ Da åbner noget af helvedesdybderne i vores liv sig.

Ethvert menneske bærer bevidst eller ubevidst i sig en hemmelig *angst*. I vores frafald fra Gud bærer vi selve "Helvede" med os i vores onde samvittighed. Men vores samvittighedsfunktion er sløv og relativ, fordi vores naturlige erkendelse af loven er "formørket". Derfor kan den ikke længere for alvor afsløre Guds vrede, før vi bliver genstand for "en åndelig lovåbenbaring". Da gør Ånden det under, at loven går fra at være en upersonlig, neutral norm til at blive et levende udtryk for *Guds personlige vilje*. Da møder vi *Guds tiltale* i loven. Den kommer som et ord fra Guds egen mund. Da smager vi "lovens forbandelse", og "loven virker vrede" (Gal 3,18; Rom 4,15). "Samvittigheden bliver åbnet" og bliver til "et blødende sår", som ingen formår at lægge. De samvittighedssmerter (terrores conscientiae), som man da lider, er "det rette Helvede". Anfægtelsen er en *helvedesberøring*. Den er en foregrebet (anteciperet) dommedagserfaring. "Når samvittigheden bliver straffet og overvundet, føler den straks intet andet end, at *den er stillet over for den evige fordømmelse*."¹²

Luthers domsbevidsthed ved den åndelige lovåbenbaring har i det hele taget eskatologisk¹³ struktur. Selve den yderste dommedag bliver nærværende. Man står i det hele taget foran "det sidste", når man står "coram Deo" (foran Gud). I anfægtelsen bryder altså "den yderste vrede, "den kommende vrede" frem. "I vreden er død og Helvede, den rammer og straffer samvittigheden med Helvede. At synke i fortabelsen er at synke ned i Guds vrede, den er Djævelens og de fordømtes rette Helvede".¹⁴

Kirkelige misforståelser

Luther kan ofte tale hånligt om de katolske teologers diskussion om Skærsilden som noget væsentlig forskelligt fra pinen i Helvede, og lærte, at Skærsilden (om man vil tale om den) var udtryk for helvedesangsten, sådan som man glimtvis og relativt erfarer den allerede her i tiden. Samvittigheden kender ifølge Luther kun alternativerne: vrede/nåde, Helvede/Himmel. Noget tredje findes ikke.¹⁵

Luther er endvidere meget lidt interesseret i Helvedes topografi. Thomas Aquinas og hans elever kan få lov til at strides om, hvorvidt Helvede er "et sted under jorden";¹⁶ "for enhver har sit Helvede med sig, hvor han er, så længe han føler de sidste dødens og Guds vredes kvaler".¹⁷

Luther polemiserer mod sin samtids grove udmaling af helvedeslidelserne, sådan som de er kommet til udtryk i Middelalderens kunst. De vidner om "den falske forkyndelse fra dem, der tjener deres egen bug".¹⁸ "De er uvidende om anfægtelsen og den ild, Guds lov skaber i samvittigheden".¹⁹ Helvede vil ifølge Luther blive langt mere forfærdeligt, end nogen af disse har forestillet sig. Den katolske kirke er i det hele taget "ukyndig" i Skriftens tale om Helvede, fordi den er "uden sand erfaring af Guds vrede".

Man misforstår Luther fuldstændig, hvis man tolker hans genopdagelse af evangeliet om Guds nåde i Kristus som en overvindelse af underkristelige tanker om Guds vrede og domsvilje. Luther roser sig i hele sit liv af at have talt og skrevet langt alvorligere om Guds vrede end den katolske kirkes teologer. Ja, hele denne kirkeafdelings vildfarelser føres stadig både hos Luther og i bekendelsesskrifterne (Apologien²⁰ fx) tilbage til det forhold, at den ikke alvorligt nok har erfaret tyngden af Guds vrede og lovens forbandelse. Dommen havde aldrig fået akut helvedeskarakter, derfor blev spørgsmålet om frelsen heller ikke akut. Al frelsesvissheden blev forkastet, fordi fortabelsen kun var en *fremtidig mulighed*, aldrig *aktuel realitet*. Den lutherske kirkes kamp for *frelsesvissheden* i tiden har sin årsag i det eskatologiske særpræg ved dens syn på dommen.

Læren om, at "Gud er en fortærende ild", er ifølge Luther "den hårdeste lære i Guds ord".²¹ Al naturlig teologi, som ikke har smagt anfægtelsen under Guds vrede, er dømt til at kalde denne lære "en ren skær fabel og foragte og spotte, når de støder på denne lære".²²

Korsteologi

Over for denne lære skilles korsets og herlighedens teologi (theologia crucis og theologia gloriae), siger Luther. Det naturlige menneske kender ikke sin synd og heller ikke Guds vrede, men "lever i en forfærdelig sikkerhed (securitas)". Det tænker ud fra den grundfalske indbildning, at "Gud og vores natur er gode venner med hinanden". Man kender kun en falsk kærlighedens Gud. Man opererer med en *enlinjet, monistisk gudstanke*, hvor hele Skriftens alvorlige tale om Guds vrede druknes i en falsk tale om Guds kærlighed. Derved skaber man sig en "afgud" og forbliver i >

Korsets teologi; Gud og vores natur står i det forfærdeligste modsætningsforhold til hinanden.

den tro, "at Gud har det allerstørste velbehag i én".²³

Gud tænkes som den, der garanterer vores liv, og som kun er til for at frelse. Guds nåde er noget *selvfølgelig*. Dette er "selvherlighedens teologi".

I "korsets teologi" ved man derimod, at Gud og vores natur står i det forfærdeligste modsætningsforhold til hinanden. En *theologia crucis*²⁴ lærer, at *de syndere, som ser Gud, må dø*. At *dø* betyder i Luthers teologi at lukkes ude fra livs- og nådessamfundet med Gud og hjemfalde til Guds vrede eller Helvede. At *dø* er at have samfund med Gud i adskillens element. "Skriften bruger *død*, vrede og Helvede om hinanden", siger Luther.

Vil man komme til tro, gælder det frem for alt "at dræbe ... den knurren, vi har, mod Guds vrede og dom".²⁵ Kampen mod vreden og helvedestanken er for Luther vantroens *egentlige* kamp. Det er kampen mod at måtte lægge sine våben ned for Gud, at gå fortabt på Gud. Naturlig religion kæmper en kamp på liv og død for troen på *identiteten* mellem Gud og os. Den vil frelses uden at miste sit liv. Den vil spørge efter Gud *uden risiko*. Korsets teologi har sit fundament i den sandhed, at al frelse har *døden* som mellembestemmelse. Frelse i *kristelig* forstand er derfor i egentlig forstand "liv af døde", *opstandelse* fra en vredesbegravelse. Dåben vidnede for Luther enestående klart om dette.

Korsets teologi kan kun den lære, som har stået over for vredens Gud og har lært at råbe; "Ve mig, det er ude med mig" (Es 6). Og Guds vredesdom i loven er for Luther ikke "spilfægteri" eller en "vredesleg". Guds vrede i loven er ikke en faktor i Guds nådespædagogik. Gud tager ikke en "vredesmaske" på for at skræmme synderen ind i nåden. Lovens straffeembede er endnu ikke nåde. Sådan som Gud taler igennem loven, således er han også stemt mod os. Anfægtelsen er et virkeligt angreb af vredens Gud.²⁶ Intet

i dommens kategori viser ud over denne til noget andet. Gud vil virkelig synderes død i sin vrede.

Fra domstol til nådestol

Hele Luthers trossyn bæres af en grænseløst alvorlig vished om, at Gud vil noget andet med syndere i sin vrede end i sin nåde. Her er en modsætning som mellem himmel og helvede. Opløser man denne spænding, lammer man hele det lutherske trossyn. For troen er en levende *bevægelse*, en *flugt* fra vredens og lovens Gud til nådens og evangeliets. Den frelser fra domstol til nådestol, fra Helvede til Himmel, idet den omfatter Kristus. Kristus er i det hele taget "den, som frelser fra vreden" (Rom 5,9. 1 Thess 1,10; 5,9). Netop evangeliets "Köste" (omkostninger) vidnede for Luther lige til Himmelen om vredens realitet og farlighed! – Evangeliet alene giver "asylum" (tilflugt) mod vreden, fordi det er bærer af budskabet om Kristi stedfortrædende vredesdød.

Der er kun dette alternativ: enten at blive ligedannet med Kristus i hans helvedes-lidelser i dette liv eller i evigheden. "Ligesom Kristus blev martret i vores synder, må også vi efter ham blive martret i vores samvittighed."²⁷

Hvis Gud i sin frie, udvælgende nåde vil skabe troen på ham som frelser fra vreden, så frelses vi fra den evige vredesanfægtelse og finder trøst mod alle timelige anfægtelser. "Kristus opluger Helvede".

Kristi død er en død i en *virkelig* helvedesanfægtelse. Det, som foregår på Golgata, foregriber det, som sker på Dommedag. Kristus bliver tilregnet al verdens synd og erfarer Guds vredesanklager i sin samvittigheds inderste. Han blev til en ildovn i sin gudsforladthed. Nådens Fader forlader ham, og vredens og dommens Gud lader sit vredesåsyn lyse mod ham. Han bliver gjort til

selve inkarnationen af synden. Han bliver "stillet foran den evige Guds vredesdomstol" og smager og lider "det, som er det forfærdeligste: Han bar Guds vrede".²⁸

Når Kristus ikke *forblev* under vreden, var det, fordi han led vredens straf på en sådan måde, at han *udsonede* den. Bodfærdig tog han den helt og fuldt på sig. Han gjorde grænseløs bod under Guds dom. Han vandt Guds hjerte. Derfor tog Gud ham til sidst ud af dommen.

Kun i troen og dåben til Kristi stedfortrædende vredesdød er der vej ud af Guds vrede for syndere, ifølge Luther. At døbes i tro til Kristi død (Rom 6,2ff) betyder, at man foregriber at blive druknet i Guds vredesstrømme på Dommedag. I dåben druknes vi i Guds vrede på en sådan måde, at vi med Kristus rejses ud af den. Kun når vi farer til Helvede sammen med Kristus, kan vi håbe på at sprænge os ud af det igen. Uden for Kristus er der ingen udgang af Helvede eller vreden, men alt ender i en *evig* begravelse.

Fortabelsens evighedskarakter

Når det gælder fortabelsens *evighedskarakter*, begrundet Luther den strengt ud fra Gud selv. Det er ikke metafysiske spekulationer om sjælens udødelighed, som danner grundlaget for troen på den evige fortabelse, men den gudserkendelse, som selve domsoplevelsen giver. Dommen bliver bærer af alle de egenskaber, som *dommeren* har. Dommen bliver evig, umålelig, uendelig osv. fordi Gud, dommeren, er evig, umålelig, uendelig osv. I mødet med *hans*

persons værdighed, *hans* ords tyngde, *hans* vredes storhed, råbes synderen ind i "det sidste", i en domsbevidsthed, som giver en intuitiv erkendelse af, at dommen aldrig kan ophøre. Den kan ikke ophøre, fordi alle flugtmuligheder lukkes ude. "Din højre hånd holder mig fast". Den, som er faldet i den levende Guds hænder, ved, at det ikke siden går an at falde ud af dem. Intet kan frelse fra vreden. Hvis der var en *udslettelse* og *tilintetgørelse*, ville det for Luther betyde frelse fra Guds dom. Derved ville det farlige og absolutte ved dommen være borte.

I sin udlægning af Salme 139 og 90 giver Luther en enestående klar indføring i dommens uendelighedskarakter. Den er bestemt af det håbløse i spørgsmålet: "Hvor skulle jeg flygte fra dit ansigt?" "Ildovnen vil være evig (in aeternum perseverans). For dommedag vil ikke bare vare et øjeblik (ad momentum), men vare evigt og aldrig ophøre, uafladeligt (perpetua) vil man martres og pines".²⁹

Som mødet med den evige Guds nådesord giver umiddelbar vished om *evig* frelse, således giver mødet med den evige Guds vredesord umiddelbar vished om *evig* fortabelse.

Helvede er fyldt af Guds herlighed

Når det gælder Skriftens og Luthers skildring af fortabelsen som en tilstand "borte fra Gud" i den absolutte *gudsforladthed*, da betyder dette ikke en modsigelse i forhold til tanken om, at Helvede er et helvede netop i kraft af Guds vredesnærvær. Når Luther >

Erling Utne, 1920-2006

Norsk teolog, bibelskolelærer, præst, biskop i Agder 1973-1983, en af grundlæggerne af Lausanne-bevægelsen.

kan beskrive gudsforladtheden som "den højeste lidelse (summa passio)",³⁰ så må man bare huske på, at alle hans trosudsagn er dialektiske. At være borte fra Gud betyder, at man er borte fra hans nåde og frelse, men ikke borte fra Gud i absolut forstand. Fortabelsen er ikke for Luther et tomrum, hvor Gud ikke er. Luther ved, at skriften aldrig kan tænke ateistiske tanker, men at det er sandt både i tiden og i evigheden, at "i ham lever vi, ånder vi og er vi" (ApG 17,28). Man er kastet ud af Guds nådes hånd og over i hans vredes hånd. Gud fylder alt med sit nærvær og sin herlighed. Luther kan derfor sige, at "Helvede bliver ikke mindre fyldt af Guds herlighed end Himmelen".

Den bibelske lære om fortabelsens alvor er en fundamental sandhed i Luthers teologi. Hvor forståelsen for Helvede som fortabthed på Guds vredesdom bliver anfægtet, vil der ifølge Luther ske en graverende omtolkning af hele det bibelske gudsbillede, forsonings- og frelsessyn, retfærdiggørelsestro og synet på eskatologien i det hele taget. Alt ender i en teologi, som fornægter en sand korsets teologi.

Artiklen er oprindeligt bragt i Fast Grunn og trykt med tilladelse.

- 1 Weimar Ausgabe (W.A.) 47,297
- 2 W.A. I, 490
- 3 W.A. 40 I,485-486 til Gal 3,19
- 4 W.A. 5,590
- 5 W.A. 1,115
- 6 W.A. 5,590; I 556
- 7 Fick. 52,7
- 8 W.A. 5,217
- 9 W.A. 5,590
- 10 E. Hirsch: "Luthers Gottesanschauung", s. 22
- 11 W.A. 5,217
- 12 W.A. 5,203
- 13 Læren om de sidste ting
- 14 W.A. 5,209
- 15 W.A. 26,508; 44,468
- 16 W.A. 1,555
- 17 W.A. 19,225; 31,I, 281
- 18 Se Rom 16,18
- 19 W.A. 19,225
- 20 Skrevet af Melanchton
- 21 W.A. 28,262
- 22 W.A. 28,258
- 23 W.A. 4,213; sml. 18,782
- 24 Korsets teologi
- 25 W.A. 40, I 365
- 26 W.A. 24,577
- 27 W.A. 2,138
- 28 W.A. 5,203; sml. 40, III, 716
- 29 W.A. 5,590
- 30 W.A. 31,I,354

Fra gåde til lovsangsjubel

AF CHRISTIAN MAYMANN

.....

I denne artikel skal vi se på nogle sider af, hvad Bibelen siger om Himlen. Jeg vil forsøge at trække de forskellige aspekter frem, samtidig med at jeg vil lade den norske forfatter Karl Marthinussen sætte ord på ved hjælp af salmen "Ja, engang mine øjne skal se Kongen i hans pragt" (ÅSS 615).

Der hvor Gud ér

I bibelsk forstand kan "himlen" være flere ting. Det kan være det vi ser, når vi går uden for døren og ser op. Sådan bruger David det fx i Salme 8. Men det kan også bruges til at beskrive *der hvor Gud er og bor med alt sin udelte velsignelse*. Det første bibelske eksempel på "himmel" i den forstand er Edens have, hvor Gud var og vandrede med al sin udelte velsignelse indtil ulydigheden opstod.

Når vi som kristne taler om at komme "i Himlen" – så er det udtryk for at vi skal være sammen med ham, og modtage hans udelte velsignelse.

Når Jesus siger til røveren på korset, at "i dag skal du være med mig i Paradis", så er det denne betydning, der ligger i udtrykket: Han skal være sammen med Jesus – og så er han "i Himlen". Den virkelighed møder vi også i den beskrivelse af Himlen, som vi får i Johannes' Åbenbaring. På forskellig vis forkynder Johannes, at det nye Jerusalem er der, hvor Gud er. For det første står der, at Guds trone skal stå i byen, og at de frelste skal se Guds ansigt (22,3).

Det næste vidnesbyrd om fællesskabet med Gud er selve beskrivelsen af det nye Jerusalem, som Johannes får. Jerusalem fremstår som en guldbeklædt terning. (Det fremgår af 21,16 og >

Konstatering; Det nye Jerusalem og Himlen er det samme.

21,18). Da Kong Salomo byggede templet i Jerusalem, byggede han det allerhelligste som en terning (1 Kong 6,20) og beklædte hele templet med guld (1 Kong 6,22). Templet i Jerusalem var Guds bolig, og lighederne mellem Salomos tempel og det nye Jerusalem lærer os, at det nye Jerusalem er Guds bolig.

Derfor er det nye Jerusalem og Himlen det samme. Det er der, hvor Gud er med al sin udelte velsignelse. Det kaldes også for Guds paradis (jf. Åb 2,7). I Marthinussens salme udtrykkes det med ordene om, at i den nye verden bliver det skønnest at se Guds nådestol, og at vi der skal se Guds underfulde lam. Himlen er der, hvor Gud er til stede.

Fornyelse: Rammen er Første Mosebog 1-3

Hvis vi skal forstå Bibelens tale om "Himlen" eller om "den nye verden" er det nødvendigt at se forbindelsen mellem de første og de sidste sider i Bibelen.

Det første, vi læser i Bibelen, er, at "i begyndelsen skabte Gud himlen og jorden", og Johannes ser på nogle af de sidste sider "en ny himmel og en ny jord". Den forbindelse viser os, at talen om den nye verden skal forstås i sammenhæng med skabelsen af den første verden. Gud skabte verden i Første Mosebog, og Gud vil genskabe verden engang i fremtiden.

Johannes beskriver, hvordan livets træ står i midten af byen (Åb 22,2). Det griber tilbage til det første Paradis, hvor livets træ også stod midt i haven (1 Mos 2,9). Det understreger, at den nye verden, som Johannes ser, er *det tilbagevendte paradis*. Endnu en forbindelse mellem de første og sidste sider i Bibelen ser vi, når Johannes konstaterer, at forbandelsen er forsvundet (Åb 22,3). Den

forbandelse, der er tale om, er den forbandelse, Gud pålagde først skaberværket, dernæst menneskene, på de første sider i Bibelen.

Disse sammenhænge udtrykker en fundamental pointe om det kristne håb. En del kristne har haft en forestilling om, at det kristne håb handler om at "komme i Himlen". Den forestilling kan være både fuldstændig korrekt og fuldstændig forfejlet. Hvis man med "at komme i Himlen" mener at komme "op" i en verden uden materie, hvor man svæver rundt som et spøgelse, så er det en gal forestilling. Det gør det kristne håb til en "luftig" eller "åndelig" størrelse, hvorimod det billede, først GT og dernæst NT tegner af "Himlen", er en meget fysisk konkret virkelighed. Det er en nyskabelse af den verden, vi kender. Det er derfor, Jesus kan omtale det som "verdens genfødsel" (Matt 19,28). Paulus omtaler det som befrielsen af skaberværket (Rom 8,21).

Marthinussen udfolder i sin salme om den nye verden denne nyskabelse af verden med ordene: "Og al naturen genfødt er, og ingen skygger falder mer. Og alt, hvad skønt mit øje så, ny glans og glød vil få".

Mens jeg sidder og skriver på denne artikel, er vi på vej mod et klimatområde. Fra cirka 1980 til 2008 er det blevet 0,3 grader varmere på jorden. Naturligvis svinger det lidt fra år til år, men tendensen er klar: Vi får det varmere. (Se www.dmi.dk/dmi/index/klima/drivhuseffekten_2008.htm). I det lys taler vi om, at verden skal gøre noget ved klimaet, hvilket også er godt – men den ultimative løsning af jordens problemer kan vi ikke finde på den måde. De forsvinder først når forbandelsen over skaberværket forsvinder – så er naturen genfødt, og så er der ikke brug for flere klimatområder.

Fornyelsen af mennesket

Det er ikke bare skaberværket, der skal fornyes – det er også mennesket selv. Denne fornyelse har både et åndeligt aspekt og et fysisk aspekt. Paulus berører begge sider i sit første brev til korinterne.

I kapitel 13 stiller Paulus en modsætning op imellem det, vi ved og erkender nu, og det, vi kommer til at vide og erkende engang. Nu erkender vi stykkevis, hvorimod vi i den nye verden vil komme til at erkende fuldt ud. Det, vi erkender nu, svarer til at "se i et spejl", hvorimod vi i den nye verden skal "se ansigt til ansigt" (1 Kor 13,12). Baggrunden for billedet er, at spejle i datidens verden var meget dårligere end vores, så der var virkelig "kvalitetsforskel" imellem det, man så i spejlet, og så hvordan virkeligheden var.

Billedet viser os, at vores åndelige erkendelse, så længe vi lever på denne side af Jesu genkomst, er fragmentarisk og delvis upræcis. Vi ser noget – først og fremmest ser vi Jesus – men der er en del sammenhænge i den åndelige verden, som er gådefulde eller direkte umulige for os at begribe. Men vi får først det fulde billede at se, når vi når frem til opstandelsens morgen. Igén fanger Marthinussen det fantastisk med udtrykket: "Forvandlet bli'r hver gåde her til lovsangsjubel der".

En af de ting, jeg selv glæder mig til, er, at vi kan lægge de teologiske og åndelige uenigheder bag os. Jeg synes ofte, de både er nødvendige, slidsomme og vanskelige at håndtere. Men vi ser forskelligt på en række spørgsmål, fordi vi hver især er begrænsede, og vores erkendelse er forvredet. På opstandelsens morgen skal vi lægge de teologiske stridigheder bag os – i stedet for de store diskussioner kan vi spørge mesteren selv – og forstå lidt mere af >

Naturen nyskabes; Så er der ikke brug for flere klimatopmøder.

det svar, han giver os, end vi kan i dag.

Den fysiske side af fornyelsen udfolder Paulus i slutningen af brevet. Udgangspunktet er, at nogle har rejst spørgsmålet om, hvordan døde opstår. Det fører til en lang udfoldelse af, hvordan vi opstår. Kernen i denne udfoldelse er to ting. For det første, at opstandelsen er *nyskabelse* i lyset af den første skabelse. For det andet, at i opstandelsen vil vi komme til at ligne Jesus. Paulus kalder det "at bære det himmelske menneskes billede". Hvad det betyder, konkretiserer Paulus i kapitlet ved at sætte en række modsætninger op mellem, hvad vi erfarer nu, og hvad vi skal erfare, når opstandelsen sker. Nogle af modsætningerne er lige til at forstå, mens andre kan være lidt vanskeligere at få hold på.

Den første forskel er, at mens vores legemer nu er forgåengelige, vil de i opstandelsen være uforgængelige. Vi mærker på forskellig vis forgængeligheden i vores liv og vores kæres liv. Nogle gange er der en ryg, der ikke længere kan holde til så meget, eller et gigtplaget menneske, der må stoppe med at arbejde. Når det sker, siger vi, at deres kroppe er slidt op. De kan simpelthen ikke mere. Det samme gælder byggearbejderen, der gik og satte asbestlofter op uden at vide, at det var nedbrydende for hans krop. Det voldsomste udtryk finder vi fx, når vi går til lægen, og han fortæller os, at den sygdom, vi har pådraget os, ikke kan helbredes. Så bliver forgængeligheden for alvor udstillet.

Den næste forskel er, at de legemer, vi bærer rundt på nu, er "svage", mens de legemer, vi kommer til at få i opstandelsen, er båret i "kraft". Hvad mener Paulus præcis med det? Hvad er et svagt legeme? I Romerbrevet siger Paulus, at Ånden kommer os til hjælp i vores svaghed (Rom 8,26), og tidligere har han kaldt modtagerne af brevet for svage (6,19). Det mest interessante eksem-

pel finder vi i sidste del af Andet Korintherbrev. De meget berømte ord: "Men han svarede: 'Min nåde er dig nok, for min magt udøves i magtesløshed'" (2 Kor 12,9), kunne ligeså godt oversættes: "Min nåde er dig nok, for min magt udøves i svaghed". Det er samme udtryk, Paulus bruger.

Udtrykket dækker over den virkelighed, at Paulus ikke er i stand til at leve op til Guds bud. Han bærer rundt på en erfaring af, at han kommer til kort. Den erfaring er bundet til dette liv. I opstandelsen skal vi ikke længere komme til kort over for Guds bud. Der vil vi komme til at leve efter Guds gode vilje for altid.

Den sidste modsætning, jeg vil trække frem, handler om dødens eksistens. Der var engang en evangelist, der gjorde mig opmærksom på, at statistisk set så dør 1 ud af 1. Døden er en erfaring, vi ikke kan komme uden om, og som vi må gennemleve alene. På begge sider af et dødsforløb er der som regel smerte. Først smerte hos den, der dør, og så smerten hos de efterladte. Enhver, der har prøvet at røre en død persons hånd, ved hvor uigenkaldelig døden føles – og magtesløsheden melder sig, når først døden har meldt sin ankomst.

På den nye jord er der ikke længere nogen, der dør. Paulus siger, at det legeme, der sås i dødelighed, opstår som udødeligt, og i slutningen af sin gennemgang af opstandelsen siger han: "Og når ... dette dødelige [har] iklædt sig udødelighed, da vil det ord, der er skrevet, være opfyldt: Døden er opslugt og besejret. Død, hvor er din sejr? Død, hvor er din brodd?" (1 Kor 15,54-55).

Tre gode spørgsmål om Himlen

Når jeg underviser om Himlen, er der typisk tre spørgsmål, der i en eller anden form dukker op. Det første er, om vi skal kunne

Christian Maymann f. 1973
Cand.teol. 2002.
Lærer på LMH. Forkynder i LM.

kende hinanden. Det andet er, om vi kan huske dem, der er gået fortabt, og det tredje knytter sig specifikt til Johannes' Åbenbaring 22,2, som ser ud til at sige, at der er sygdom i Himlen.

Sygdom i Himlen?

Johannes siger om livets træ, at det tjener til lægedom for folkene. Det får næsten en automatisk til at spørge: Er der så sygdom i Himlen? Nej, det tror jeg ikke. Man kan forstå træets tilstedeværelse på to måder: Enten er pointen alene den, at der ingen sygdom er i Himlen, *fordi* træet er der. Det bliver så en forkyndelse af den virkelighed for os. En anden mulighed er at forstå det sådan, at man tager af dette træ en gang for alle når man "kommer frem". Det, der taler for den forståelse, er Guds udsagn tilbage i forbindelse med syndefaldet: "Bare det nu ikke rækker hånden ud og også tager af livets træ og spiser og lever evigt!" (1 Mos 3,22). Det synes at lægge op til: "Spis en gang og lev for evigt", og tilsvarende: "Spis en gang og vær rask for evigt".

Kan vi kende hinanden?

Kan vi sige "Hej Peter", eller hvad vi nu hedder, når vi kommer frem? Det tror jeg. Af to grunde: For det første kunne disciplene (for det meste) kende Jesus efter opstandelsen, og eftersom der er en sammenhæng mellem Jesu opstandelse og vores, så vil det sandsynligvis også gælde for os. Nogle vil nok protestere fordi det modsatte var tilfældet med Emmausvandrerne i Lukasevangeliet 24,13ff. Men her skal man bemærke, at grunden til, at de ikke kunne kende ham, var, at deres øjne "holdtes til" (24,16). Det var så at sige noget *hos dem*, der gjorde, at de ikke kunne kende ham.

Den anden grund er grundtanken i Første Korintherbrev 15 om

forholdet mellem korn og plante. Der er både en identitet og en forskellighed mellem et korn og en plante. Lægger jeg et solsikkefrø i jorden, kommer der en solsikke op – ikke en bananpalme eller noget andet, men netop en solsikke. Sammenhængen mellem frøet og planten udtrykker både en lighed og en forskellighed.

Det samme gør sig gældende for os. Der er en forskellighed mellem den, jeg er nu, og den, jeg skal blive i opstandelsen (jf. den tidligere gennemgang). Men der er også en identitetslighed. Og denne lighed gør (tror jeg), at vi skal kunne kende hinanden i opstandelsen.

Kan vi huske de fortabte?

Hvordan er det at tilbringe en evighed i glæde, samtidig med at vi ved, at der er nogle der er gået fortabt? Selv i Johannes' Åbenbarings maleri af Himlen er der et par gange et par meget sorte streger: fortabelsen (Åb 21,8 og 22,15). Hvordan kan vi leve i glæde i Himlen, når fortabelsen findes? Det er der et helt grundlæggende svar på, og et efterfølgende svar. Det helt fundamentale svar er: Det kan vi, fordi Gud siger, at alt er godt i Himlen – så vil alt være godt i Himlen – punktum. Gud har lovet, at alt er godt i Himlen, så derfor løser han også det problem.

Det næste er så: Hvordan vil det ske? Og her slipper vores erkendelse op. Nogle har gættet på, at Gud vil slette mindet om dem fra vores hukommelse – og det er en oplagt mulighed. Indtil videre bliver vi nødt til at trøste os med, at alt vil være godt i Himlen.

Himmel og Helvede

AF SVEND ÅGE JACOBSEN

.....

Selv om hverken Himlen eller Helvede fylder meget i Skriften, må vi ikke anse dem for små underordnede emner, et lille hjørne, som man kan tage frem ved lejlighed. Nej, himmel og helvede er hovedsager i Skriften som ligger bag ved det hele. Himmel og helvede er hovedelementer i Guds frelsesplan.

Hovedpunkterne i Bibelen er skabelse, syndefald, frelse og fuldendelse. Ved Jesus himmelfart sagde Apostelen Peter om Jesus: "Han skal bo i himlen, indtil de tider kommer, da alt det genoprettes, som Gud fra fordums tid har forkyndt gennem sine hellige profeters mund" (ApG 3,21).

Guds frelsesplan går ud på at genoprette alt. At genoprette

noget, er at føre det tilbage til begyndelsen, til det som det var engang. Det, der skal genoprettes, er de forhold, der var i Edens have før syndefaldet. Der hvor menneskene levede i fuldkommen harmoni med Gud, med sig selv, med hinanden og med naturen. Der hvor synd og skam var ukendt. Den verden, Gud skabte, var hel og ren.

Det var den verden, der blev ødelagt ved syndefaldet. I syndefaldsberetningen (1 Mos 3,1-7) ser vi syndens væsen meget klart. Synden er en ond ånd, en magtfaktor, som kommer fra djævelen selv. Den skiller mennesker fra Gud og skiller mennesker fra hinanden. Syndens ånd afspejler djævelens væsen. Her skal der ikke gås i dybden med djævelen og hans væsen, men bare kort siges, at han var en engel, måske den øverste i englehierarkiet. Han gjorde oprør mod Gud og blev Guds argeste modstander.

Vigtigt; Det er os ikke givet på denne side af den store dag, at forklare alt om Himlen.

Det er nærmere beskrevet i blandt andet Esajas' Bog 14,1-23, Ezekiels Bog 29,12-19 og Andet Petersbrev 2,4-10.

Himlen

Jeg har lyst til først at citere et hovedord om denne sag. "Mine kære, vi er Guds børn nu, og det er endnu ikke åbenbaret, hvad vi skal blive. Vi ved, at når han åbenbares, skal vi blive ligesom han, for vi skal se ham, som han er" (1 Joh 3,2). Det er os ikke givet på denne side af den store dag, at forklare alt om Himlen. Det er ganske enkelt ikke åbenbaret for os endnu. Desuden er det heller ikke muligt at forestille sig noget, som man endnu ikke har set. Alligevel kan der siges meget ud fra Skriften om den sag.

Himlen er Guds bolig. Det har vi bl.a. lært gennem fadervor, hvor vi beder til Gud, som er i himlene. Det kommer klart frem, da Salomo indvier sit tempel, hvor han bl.a. siger: "Himlen og himlens himmel kan ikke rumme dig; hvor meget mindre da dette hus, som jeg har bygget!" (2 Krøn 6,18). Jeg kan ikke forstå, at Himlen ikke kan rumme Gud, men jeg kan læse det og der igennem ane noget om Guds storhed.

Det er denne Gud, vi i Himlen skal se, som han er. Og når vi ser ham, som han er, forvandles vi og bliver ligesom ham. Det forstår jeg heller ikke. Jeg mangler forudsætningerne for at forstå det. Men det skete forbilledligt for Moses, da han var sammen med Gud på bjerget (2 Mos 34,29), og det sker allerede nu for os, når vi i tro og bøn vender os til Jesus gennem Skriftens ord (2 Kor 3,12-18). Den side af vores liv med Gud skal vi tænke meget på og flittigt praktisere nu, for det har Guds forvandlende kraft i sig, og det skænker os en forsmag af himmel på jord allerede nu. Jo mere vi lever i det, des mere forstår vi af Himlen allerede nu.

Jesus i Himlen

Da Peter holdt en tale kort efter pinse, sagde han bl.a. om Jesus: "han skal bo i himlen, indtil de tider kommer, da alt det genoprettes, som Gud fra fordums tid har forkyndt gennem sine hellige profeters mund" (ApG 3,21). Jesus omtales som "den først opstandne" (Apg 26,23). Han er førstegrøden (1 Kor 15,23), dvs. at hans død og opstandelse er forbilledlig for os. Hvad sker der med os når vi dør? Jo, vi skal bo i Himlen indtil alting genoprettes. Sådan taler Paulus også, når han tænker på sin egen død. "Jeg længes efter at bryde op og være sammen med Kristus" (Fil 1,23). På en måde skriver Paulus ingenting om selve Himlen. Det er sikkert heller ikke åbenbaret for ham. På den anden side, så skriver han det hele. Vi skal være sammen med Jesus. Og når man kender Jesus og har overgivet sit liv til ham, ved man, at det er det bedst tænkelige sted at være. Denne Jesus, skriver han i samme brev (3,21), skal forvandle vort fornedrede legeme og give det skikkelse som hans herliggjorte legeme. Uden at vide nøjagtig hvordan det vil ske, så har vi hans ord for, at det vil ske, og det er nok. Sådan var det også forbilledligt med to af troskæmperne i GT, Moses og Elias, der viste sig for Jesus i det, vi kalder "forklarelsen på bjerget" (Matt 17,1-13). Også om dem er der meget vi ikke ved, men der er også noget vi ved. De var gemt hos Gud. Deres legemer var allerede blevet forvandlet. De kendte Jesus, og Jesus kendte dem.

Himlens betydning for os nu

I Hebræerbrevet kap.11, hvor der fortælles om trosheltene, er der et afsnit om Himlens betydning i deres liv: "Med troen i behold døde alle disse uden at have fået løfterne opfyldt; de havde kun >

Paulus; Jeg længes efter at bryde op og være sammen med Kristus.

set og hilst deres opfyldelse i det fjerne, og de bekendte, at de var fremmede og udlændinge på jorden. Men de, der siger noget sådant, giver dermed til kende, at de søger et fædreland. Hvis de dermed havde tænkt på det, som de var rejst ud fra, havde de haft lejlighed til at vende tilbage; men nu var det et bedre fædreland, de længtes efter, nemlig det himmelske" (11,13-16). For dem var Himlen ikke bare en teoretisk størrelse, det var et konkret mål, de gik efter. Det var det egentlige. Derudfra satte de kursen, og derfor nåede de målet. Dette afsnit er vejledende for hele kristenheden. Helt konkret taler Paulus om i Kolossenserbrevet 3,1: "Når I nu er oprejst med Kristus, så søg det, som er i himlen, dér hvor Kristus sidder ved Guds højre hånd. Tænk på det, som er i himlen, og ikke på det jordiske".

Modsat taler Paulus i Filipperbrevet 3,19 om nogle der ender i fortabelsen: "Bugen er deres gud, de sætter en ære i deres skam, de tænker kun på det jordiske". Denne formaning er meget aktuel for os. I vores tid, hvor vi har en materiel overflod, som ingen generationer har haft forud, står vi i stor fare for at blive så opslugt af det jordiske, at vi taber målet af syne. Det er fortsat sådan, at hvor din skat er, der er også dit hjerte!

I Filipperbrevet, som også er kaldt glædens brev, står der faktisk meget om Himlen. Det tror jeg ikke er tilfældigt. Sand kristen glæde er nøje forbundet med en klar forståelse af Himlen. "Vort borgerskab er i himlene; derfra venter vi også Herren Jesus Kristus som frelser. Han skal forvandle vort fornedrede legeme og give det skikkelse som hans herliggjorte legeme med den kraft, hvormed han kan underlægge sig alt" (Fil 3,20f). Ligesom en kristen både er en synder og samtidig retfærdig, sådan er han også samtidig jordisk og himmelsk. At være kristen er at være "meldt ind" i Himlen. Har man klarhed over disse forhold og kender Guds

løfter om den sag, kan man leve som et sandt og helt menneske på denne jord.

"Når Jesu kærlighed kun ret betragtes,
når verden er os led og intet agtes,
når Himlen er os kær og sød og yndig,
da bliver Herrens hær i striden myndig"
(H. A. Brorson)

Himlen, magtens centrum

I Himlen sidder Gud på tronen. Tronen, i bestemt form, er udtryk for magten. Gud har virkelig al magt i himmel og på jord. Det kommer meget klart frem i de første to kapitler af Jobs Bog. Tro frimodigt det, også ind over alt det der kan synes urimeligt. I Johannes' Åbenbaring 4,6 fortælles, at der foran Guds trone er et glashav så klart som krystal. Det betyder, at når vi kommer dertil, vil vi forstå alt helt klart. Der er sagt, at der bliver alle vores "hvorfor" til "hvortil". Det skal være en trøst for os nu. Job viser vejen ved at sige: "Tager vi imod det gode fra Gud, må vi også tage imod det onde" (Job 2,10). En dag skal vi se, at Gud havde en mening med det hele.

Himlen, Helligåndens hjem

Helligånden har sin bolig i Himlen. Da Jesus blev døbt, åbnede himlen sig og Guds ånd dalede ned over ham som en due (Matt 3,16). Helligånden kaldes også "den himmelske gave" (Hebr 6,14), som er sendt fra himmelen (1 Pet 1,12). Når et menneske bliver født på ny, kommer den hellige ånd og tager bolig i ham. Med det sker der noget helt afgørende. Da får han del i Guds natur. Så kan han både se Guds rige og komme ind i det, siger Jesus (Joh 3,6). Åndens gave er billetten til Himlen. Uden den kan man ikke holde ud at være der. Uden den er man helt uden for det himmelske liv.

I Himlen fylder lovsangen meget. Den er der sat ord på mange steder i salmernes bog, fx Salme 103 og 148. Den kommer klart frem ved Esajas' kaldelse i Esajas' Bog 6. Men stærkest er den udtrykt i Åbenbaringsbogen. "Og jeg hørte lyden som af en stor folkeskare og som af vældige vande og som af stærk torden, som sagde: Halleluja! Herren vor Gud, den Almægtige, har taget magten, lad os glæde os og juble og lovprise ham, for nu skal Lammets bryllup stå, og hans brud har gjort sig rede, hun har fået givet at klæde sig i lysende rene linnedklæder" (Åb 19,6f.). Den sang skal vare evigt. Da har man nået troens mål, den evige frelse. Det er for dem, der, som en brud, har gjort sig rede.

Men så melder spørgsmålet sig: Hvad skal der ske med dem, der ikke har gjort sig rede, dem der ikke vil lege med? Dem frelser Gud vel også? De må vel også være med?

Når man tænker bare lidt på, hvad Himlen er, og hvad den skal være fuld af, tror jeg da enhver kan se, at det ville være helt urimeligt. Man kan da ikke tvinge mennesker, som bevidst ikke bekender kristentroen, til at synge lovsange til Gud en evighed lang. Netop lovsang er jo, hvis det skal være andet end teater, udtryk for hjertets inderste overbevisning. Hvis man sætter folk som Hitler og Göring til at synge lovsange i Himlen vil det da blive en revy og ikke en gudstjeneste. Det ville da være voldtægt af værste slags og imod hele Guds grundprincip med mennesket, nemlig den personlige frihed og ukrænkelighed. Til Himlen kan der kun ringes, ikke tvinges.

Helvede

Helvede er et frygteligt sted. Men også her gælder det, at vi ikke kender det fuldt ud. I Åbenbaringsbogens billedsprog kaldes det "ildsøen der brænder med svovl" (Åb 19,20). I Markusevangeliet

9,43 taler Jesus om Helvede som stedet hvor "ilden ikke slukkes og maddikerne ikke dør". I lignelsen om den rige mand og Lazarus (Luk 16,19-31), fortæller Jesus om den rige mands råb fra Helvede: "Fader Abraham! råbte han, forbarm dig over mig og send Lazarus, så han kan dyppe spidsen af sin finger i vand og læske min tunge, for jeg pines i disse luer". Helvede er et pinested, hvor der skal være "gråd og tænderskæren".

Fortabelsen kaldes også for "den anden død" (Åb 21,8). Død i NT har noget med adskillelse at gøre. Det er klarest beskrevet i Efeserbrevet 2,11f. Når der tales om den anden død, må der også være den første. Når et menneske fødes ind i denne verden, fødes det uden for Guds rige, adskilt fra Gud. Det er den første død, som også kaldes den åndelige død. Når et menneske hører Guds ord og kommer til tro på Jesus, går det over fra døden til livet (Joh 5,24f.). Men sådan er det ikke med den anden død. Da er der ingen vej tilbage. Det er den rige mand i lignelsen godt klar over. Først da det er for sent, besinder han sig på livets sande værdier, og den ellers så sorgløse mand bliver en vækkelsesprædikant, som faktisk er værd at høre på.

Ingen har som Jesus oplevet adskillelsen fra Gud. Det skete på korset, hvor han råbte: "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?" Helvede er gudsforladthedens højborg, hvor man i ensomhed kan råbe og bede med bevidsthed om, at ingen hører.

Det er tankevækkende, at det er Jesus og kærlighedens apostel Johannes, der taler mest om Helvede. Det er nok fordi der skal kærlighed til at tale om Helvede, men kærligheden tvinger også til at gøre det. Det mest ukærlige, vi kan gøre, er, stik imod Jesu ord og praksis, ikke at tale om det. Sagen må frem i lyset. Som hovedregel er det sådan, at tro på Helvede befrier fra Helvede, men > fornægtelse og fortæelse af Helvede leder til Helvede.

Svend Åge Jacobsen f. 1948

Socialpædagogisk uddannelse fra diakonskolen i Århus. Missionær i Tanzania 1981-91. Siden 1992 lærer på Luthersk Missions Højskole i Hillerød.

Hvem er Helvede for?

Det kan ikke siges stærkt nok, at Helvede er ikke beregnet til mennesker, det er til Djævelen og hans engle (Matt 25,41). Det er der, Gud vil udslette de kræfter, der siden syndefaldets dag har ødelagt, forpestet og formørket livet på jorden på utallige måder. Der vil ondskaben blive mødt af Guds vrede i hele sin styrke, men skriften siger også, at: "Gud har ikke bestemt os til at rammes af hans vrede, men til at opnå frelsen ved vor Herre Jesus Kristus" (1 Thess 5,9). Fortabelsen er for Djævelen og dem, der følger ham. Frelsen er beredt af Jesus for dem, der vil være med ham. Her kan ingen være neutral!

Hvad vil Gud ved Helvede?

Et af de steder, hvor vi kommer tæt på Guds hjertes tanker om denne sag, er i Salme 94. Derfra vil jeg nævne nogle få hovedpunkter. Vers 2: "Rejs dig, du jordens dommer", er salmens tema. Det er en bøn, født af den hellige ånd, hvor troens folk spørger: "Hvor længe, Herre, skal de ugudelige juble? De som knuser dit folk, Herre". Skal de have lov til frit at fortsætte? I v.16 spørges der: "Hvem står sammen med mig mod de onde"? Frem til v.19 kommer Guds svar på dette spørgsmål. Det er værd at læse. Til

sidst har salmen en dobbelt konklusion. I v.22 samles evangeliet i en sum: "Men Herren blev min borg, min Gud blev min tilflugtsklippe". Og i v.23 kommer lovens dom ufortyndet: "Han lod deres uret komme over dem selv og tilintetgjorde dem i deres ondskab. Herren, vor Gud, tilintetgjorde dem". Gud vil ikke i længden se på at hans skabning pines og lider til døde. Gud har på selve syndefaldets dag lovet, at der skal komme en og knuse slangens hoved. Det kommer endeligt på dommens dag.

"Dette ene må I ikke glemme, mine kære, at for Herren er én dag som tusind år, og tusind år som én dag. Herren er ikke sen til at opfylde sit løfte, sådan som nogle mener, men han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse. Men Herrens dag vil komme som en tyv, og da vil himlene forgå med et brag, og elementerne vil brænde op, og jorden og alt det menneskeskabte på den vil vise sig som det, det er. Da nu alle disse ting må gå i opløsning, hvor helligt og gudfrygtigt bør I da ikke leve, mens I venter på, ja, fremskynder Guds dags komme, da himlene skal gå op i luer og elementerne komme i brand og smelte. Men efter hans løfte venter vi nye himle og en ny jord, hvor retfærdighed bor" (2 Pet 3,8-13).

Frelese og fortabelse

AF PETER SØES

.....

Når nogen spørger mig om det håb, jeg har for evigheden, mangler jeg normalt ikke noget at sige. Hvis det er et barn, der spørger, fortæller jeg om løver og lam, der græsser sammen, og om de boliger, jeg véd, Jesus har gjort klar til os. Hvis det er en voksen, fortæller jeg om en ny verden uden synd, sygdom og frygt, og både børn og voksne fortæller jeg om, hvordan vi skal møde mennesker, vi har mistet, og om at vi skal se Jesus, som han er.

Når nogen spørger mig, hvad fortabelsen er, har jeg ikke så mange ord. Og det er ikke *kun*, fordi det er svært at tale om. Det er også, fordi Bibelen ikke giver konkrete beskrivelser af fortabelsen, der

modsvare dem, den giver af frelsen. De bibelske forfattere taler her i billeder. Jesus taler om fortabelsen som *ild* (fx Mark 9,43) og som *mørke* (fx Matt 8,12), og Åbenbaringsbogen taler om en *sø af ild og svovl* (Åb 20,10).

Ild og mørke, som på det konkrete plan er modsætninger, kan altså begge bruges som billeder på fortabelsen. Ilden er, tror jeg, et billede på Guds vrede. Fortabelse er at møde Gud i hans vrede, og det er frygteligt (Hebr 10,27.31). Mørket er et billede på det, at Gud *forlader* den fortabte, sådan som Bibelen også kan beskrive det (2 Thess 1,9). Fortabelse er at være forladt af Gud for altid – og også det er frygteligt.

Og gådefuldt: Fortabelse er at møde Gud på en måde, som indebærer hans evige fravær. Ingen forstår vel det, og ingen *kan* næppe heller forstå det; det er formentlig grunden til, at Bibelen >

Personligt; Når nogen spørger mig, hvad fortabelsen er, har jeg ikke så mange ord.

ikke er mere konkret, end den er.

Men i hvert fald: Bibelen lærer os, at fortabelsen skal komme, når Jesus kommer som verdens dommer. Den beskrives i billeder, men det, billederne handler om, vil blive en realitet. Fortabelsen er den straf, som Gud har bestemt for Djævelen og dæmonerne (Matt 25,41. Åb 20,10), og det forfærdelige er, at der er mennesker, der skal følge Djævelen ind i fortabelsen.

Synd og fortabelse

To overvejelser mere forekommer mig afgørende, for det første at fortabelsen, også som straf, er en direkte forlængelse af det oprør mod Gud, som synden er.

For at bruge en sammenligning (vel vidende at ingen sammenligninger virker rimelige her): Når et menneske dømmes i vores i vores retssystem, er der som regel ingen direkte sammenhæng mellem forbrydelse og straf. Det *ligger ikke i sig selv* i fx tyveri eller vold, at det fører til så og så mange års fængsel. Derfor kan strafudmåling diskuteres, og straf kan i nogle tilfælde gøres betinget eller konverteres til en anden straf, fx til samfundstjeneste. Anderledes hvis fx en mand banker sin kone, og hun derefter forlader ham. Den "straf", som hendes reaktion er for ham, står da i direkte sammenhæng med det, han har gjort, fordi det ligger i hans "forbrydelse", at den har ødelagt forholdet mellem dem.

Fortabelsen står i direkte forlængelse af den krigserklæring mod Gud, som synd dybest set er (jf. Rom 5,10; 8,7). Både som Guds evige fravær og som Guds evige vrede er fortabelsen den eneste mulige følge af synden, fordi synd er at ødelægge forholdet til Gud og at gøre sig til hans fjende.

For det andet: Den stærke reaktion, jeg ofte selv har mod Bibelens tale om fortabelsen (og som jeg ved, jeg ikke er alene

om!), er, at den som straf forekommer mig urimelig. Noget i mig protesterer mod "strafudmålingen". Og det skyldes, tror jeg, at jeg har svært ved at fatte alvoren i, hvad synd er – sagt med en berømt formulering: *Hvor tung en byrde synden er*. Når jeg ser mennesker forsynde sig mod eller svigte hinanden, kan jeg blive vred og harmes, men jeg har stadig følelsen af, at fortabelsen er alt for voldsom en straf.

Der er faktisk kun ét sted, hvor jeg en sjælden gang aner dybderne af det fjendskab mod Gud, som gemmer sig i synden, og hvor jeg synes, jeg følelsesmæssigt kan stå inde for det, jeg lige skrev om fortabelsen som syndens eneste mulige følge. Og det er i *min egen synd*, når jeg ind i mellem oplever Gud afsløre, hvad den indebærer.

Derfor giver det heller ikke mening for mig at "forsvare" eller "begrunde" fortabelsen, når mennesker siger til mig, at de synes, det virker urimeligt og ukærligt. Jeg forstår dem jo godt! – og kan kun sige, hvor jeg af egen erfaring tror, man kan begynde at forstå lidt af fortabelsens "hvorfor", nemlig i syndserkendelse og -bekendelse.

Jesus og fortabelsen

Som regel siger jeg én ting til, nemlig at den i Bibelen, der taler mest – og mest udførligt og direkte – om fortabelsen, er Jesus selv. Det giver et vigtigt perspektiv. C.S. Lewis bemærker i bogen *The Problem of Pain*, at han ville betale en hvilken som helst pris for at kunne ophæve læren om fortabelsen og fortsætter så: "Det ville dog ikke være en tusindedel af den pris, Gud allerede har betalt for at fjerne *sagen*".

Jesus taler om fortabelsen med den troværdighed, han har som verdens dommer. Men mere end det: Hans troværdighed viser sig

Peter Søes; Mit ideal er, at forkyndelsen om fortabelsen skal vise hen til Jesu egne ord.

først og fremmest i en kærlighed, der gav sit liv for at frelse mennesker *ud af* fortabelsen. Når Paulus skriver, at Gud ønsker, at alle mennesker skal frelses (1 Tim 2,4), så er det ikke tomme ord. Gud har sat handling bag ordene ved at blive menneske og gå i døden, for at mennesker *ikke skal fortabes* (Joh 3,16). Og stillet over for hans offer på korset er det, som vores indvendinger om, at hans ord om fortabelsen skulle være ukærlige og urimelige, blegner.

Forkyndelse og fortabelse

Disse overvejelser har også noget at sige om, hvilken plads fortabelsen skal have i kristen forkyndelse. Fortabelsen er dén kommende virkelighed, som frelsen er en frelse fra, og derfor må kristen forkyndelse også sætte ord på dens mulighed. For at advare og for at forklare, hvad frelsen er, men først og fremmest for at være tro imod det ord, som kristne forkyndere er sat til at give videre.

Når det er sagt, kan man konstatere, at der er forskel på, hvor konkret og direkte de bibelske forfattere beskriver fortabelsen. Paulus bruger ikke de stærke og malende billeder, der er typiske for Jesus og Johannes Døberen (og en række af profeterne). Og det er ikke, fordi han "nedtoner" sagen (jf. fx Fil 3,19. 1 Tim 6,9), men fordi hans personlighed og stil er en anden. Det betyder for mig at se, at vi må give hinanden (og vores forkyndere) frihed til samme forskellighed, så vi hverken mistænkeliggør den advarende og ransagende forkyndelse, der bruger mange ord til at skildre fortabelsen som en reel risiko, eller den forkyndelse, som med færre ord om selve sagen er tro mod Jesu ord.

Jeg har selv prøvet at blive kritiseret både for at tale for meget og for at tale for lidt om fortabelsen – i begge tilfælde af kristne med stor indsigt i og kærlighed til Bibelen, vel at mærke. Og jeg

har i begge tilfælde syntes, at det var en kritik, der var svær at håndtere, fordi jeg altid bruger meget gennemarbejdede formuleringer om dette emne.

Mit ideal er, at forkyndelsen her skal vise hen til Jesu egne ord. Det skal kristen formidling naturligvis altid, men det gælder aligevel i særlig grad i dette stykke. For der er stor fare for, at dem, der hører forkyndelsen, oplever det sådan, at "nu taler han om *de andre*", ikke om noget, der er en reel fare for ham selv. Og fordi fortabelsen virker urimelig, når udgangspunktet er "de andres" synd, er min foretrukne model at "stille mig sammen med" dem, jeg taler til, og så tage ordene frem som en advarsel til os, der nu er fælles om at høre dem.

I alle tilfælde er det godt for en forkynder at repetere Paulus' ord i Første Korintherbrev 9,27, hvor han er opmærksom på risikoen for at han, "der har prædikeret for andre, ikke selv skal blive forkastet".

Mission

Gud ønsker *ikke*, at nogen skal fortabes! Det var derfor, han sendte Jesus (Joh 3,16), og det er derfor, han også i dag sender de kristne til verden med evangeliet om Jesus. "Sendelse" hedder på latin "mission", og det vigtigste ved missionen er, at den er *Guds*. Det er dybest set *ham, der døber*, og *ham, der forkynder*, for nu at tage de to ting, mission konkret indebærer ifølge Matthæusevangeliet 28,19f.

Ved sin mission, dvs. ved dåb og forkyndelse, frelser Gud mennesker ud af fortabelsen, og det er det, der er hans store projekt i verden nu. Det er også derfor, Jesus indtil nu har tøvet med sin genkomst: Han vil have flere med (2 Pet 3,9). Og med tanke på, hvad Gud allerede har "investeret" i frelsen, er det på sin vis ikke >

Befriende; Når missionen er Guds, er den også Guds ansvar.

mærkeligt, at han lægger så stor vægt på sin mission. For at sætte det på spidsen: Hvis ikke mennesker tager imod Jesus, er han død forgæves. Og formålet med al mission er, at mennesker må tage imod ham.

Det mærkelige er, synes jeg, *måden* Gud fører sin mission igennem på. Nemlig ved at sende netop os. Man skulle tro, det kunne gøres mere "effektivt", ved at den opstandne Jesus selv eller fx englens kom lidt mere synligt på banen – eller på en af de tusind andre måder, der vel står til rådighed, når man "har al magt i himlen og på jorden" (Matt 28,18). Men Gud har altså valgt – i suveræniteten og af grunde, vi næppe kommer til helt at forstå – at sende os. Dvs. at bruge os i det, som er hans vigtigste projekt i den nuværende verden: At frelse mennesker ud af fortabelsen (sml. Rom 10,12-17).

Det har flere konsekvenser; her vil jeg blot pege på én. Nemlig at når missionen er Guds, er den også *Guds ansvar*. Det er vigtigt. Fra søvnløse nætter ved jeg, hvordan fortabelsens alvor ellers kan gøre min lille rolle i Guds mission forkrampet og tyngende. Jeg tror, det er af barmhjertighed *mod mig*, at Gud har kaldet mig ind i sin mission (2 Kor 4,1), og at Gud på forhånd vidste, at min tjeneste ville være mærket af svigt, synd og svaghed. Han gjorde det ikke, fordi han ikke havde andre muligheder, men fordi han ville det sådan. Derfor tror jeg heller ikke, der på den yderste dag vil være mennesker, der kunne have været frelst, hvis jeg havde anstrengt mig mere, givet flere penge, brugt flere aftener på det etc. For ansvaret ligger hos den Almægtige.

Hvad med dem, der ikke har hørt evangeliet?

Umiddelbart virker svaret smerteligt indlysende: Bibelen lærer os,

at *alle mennesker* er fælles om den synd, som på den yderste dag vil møde Guds dom, også dem, der ikke kender Bibelen. Paulus fremhæver, at "de, som har syndet uden loven, vil gå fortabt uden loven" (Rom 2,12), fordi de i deres samvittighed ved, hvad det er for en retfærdighed, Gud kræver af mennesker, han har skabt. Derfor kan intet menneske undskylde sig, siger Paulus. Og der er kun én vej ud af fortabelsen, nemlig troen på Jesus.

Når jeg – ligesom vel de fleste kristne – ind imellem spørger, om der alligevel kan være håb om frelse for mennesker, der ikke har hørt om Jesus, betyder dette i hvert fald to ting: For det første at *ingen er uskyldige* eller står uden for oprøret mod Gud. Og for det andet, at *ingen* frelses ad *en anden vej* end tro på Jesus, hverken jeg eller den hindu, som i en fjern afkrog af Indien aldrig har hørt om ham.

Derfor må spørgsmålet også lyde: Er der mulighed for at *tro på Jesus* uden at have hørt om ham? Det handler ikke om, om der måske er en anden vej til frelse, for det er der ikke. Spørgsmålet er, om Gud kan skabe troen i et menneske, som ikke har hørt om Jesus – og om han i nogle tilfælde faktisk *gør* det.

C.S. Lewis fortæller i den sidste Narnia-bog om Emeth, der ikke har kendt Aslan (et billede på Kristus), men som alligevel frelses til sidst. Fordi han hele sit liv har søgt efter, troet på og tjent Aslan uden at vide, at det var det, han gjorde. På den måde overvejer Lewis i fortællingens form, om det er muligt at tro på Jesus uden at vide, at det er det man gør. Og måske kan man – jeg understreger det *tøvende* og *spørgende* i disse overvejelser – i forlængelse af Lewis tænke sig et menneske, som Gud arbejder i, så det menneske beder om tilgivelse og barmhjertighed uden at have hørt om Jesus og hans død på korset. Hvis man kan tænke sig et sådan menneske, synes jeg, det er svært at forestille sig, at han ikke får,

Peter Sjøes f. 1973

Cand.theol. 2000 fra Århus Universitet og Menighedsfakultetet.
Sognepræst i Skelgårdskirken på Amager.

hvad han beder om.

I den forbindelse er det en vigtig iagttagelse, at Bibelen ingen steder tydeligt siger, at den, som ikke har hørt evangeliet, vil gå fortabt. Det er jo ellers den umiddelbart logiske konsekvens af, at Guds mission er der, for at frelse mennesker ud af fortabelsen – men det står altså ikke sådan. Og selvom det er problematisk at bygge noget på, hvad der *ikke* står, er det på den anden side også svært at formulere sig skarpere, end Bibelen gør.

Hvad med børn, der dør uden at være blevet døbt?

Dét spørgsmål har jeg også fået – og stillet – mange gange. Sagligt handler det dybest set om det samme som spørgsmålet ovenfor, selvom det følelsesmæssigt opleves anderledes. Ikke mindst, selvfølgelig, for forældre, der har mistet et barn, som ikke var døbt.

Igen: Ingen – heller ikke børn – frelses, fordi de er uskyldige. Den synd, som Gud på den yderste dag vil dømme, er vi fælles om fra før vi bliver født. Spørgsmålet er derfor *ikke*, om Gud har en anden vej til frelse for børn, men om vi kan håbe på, at der er mulighed for at tro på Jesus uden at være døbt.

Og heller ikke her kan jeg henvise til klare bibelsteder; alligevel synes jeg, jeg finder et håb i Markusevangeliet 16,16: "Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes". Den tekst er i hvert fald et eksempel på, at Bibelen ikke drager den "umiddelbart indlysende" konsekvens af, at Gud frelser ved dåb. Det ville jo være, at alle, der ikke bliver døbt, fortages, men sådan står der ikke.

En enkelt overvejelse har jeg selv haft hjælp af. I en lang periode i oldkirken havde man den praksis kun at døbe én gang om året,

nemlig ved påske, og derfor stod man ofte med mennesker, som havde mistet børn eller voksne pårørende, som endnu ikke var døbt. Flere af kirkens ledere sagde dengang, at fordi vi tror, at Gud som svar på forbøn forud for dåben skaber tro i den, der skal døbes, er dåben på en måde "allerede i gang", både for børn, som vi beder Gud om at tage imod, og for voksne, som bekender troen. Og derfor vil Gud regne den, der dør "på vej mod dåben", som døbt, selvom han ikke er det.

Ingen overvejelser af denne type kan påberåbe sig klare tekster i Bibelen, hverken når det handler om børn, der dør uden at være døbt, eller når det handler om mennesker, der dør uden at have hørt om Jesus. Og de vil aldrig kunne bruges til at "tage noget fra" missionsbefalingens klare ord om at døbe og lære, eller til at nedtone betydningen af det, Gud gør i dåben og forkyndelsen. Men jeg oplever det som overvejelser, der ligger inden for Bibelens perspektiv på mission, også det særlige perspektiv at ansvaret til syvende og sidst er Guds, ikke vores.

Tryghed på dommens dag

Alligevel er fokus i Bibelens tale om fortabelsen et helt andet sted, især da for os, som *har* hørt om Jesus, og som *er* døbt. Til os taler Bibelen om fortabelsen som en advarsel. Baggrunden er alvorlig, for fortabelsen er en reel risiko. Og alligevel kan vi være trygge, for Jesus er stærk nok til at bevare alle, som tror på ham, frelst gennem dommen og ind i det evige liv. Han siger det selv: *Mine får hører min røst, og jeg kender dem, og de følger mig, og jeg giver dem evigt liv, og de skal aldrig i evighed gå fortabt, og ingen skal rive dem ud af min hånd* (Joh 10,27f).

Horisont;

Spalten, hvor redaktionens medlemmer vil forsøge at sætte aktuelle og principielle forhold ind i en større sammenhæng. Spalten vil også indeholde passager fra den kirkelige debat og klip fra forskellige blade og aviser.

Vi knokler for hårdt

Hver fjerde HK'er føler, at arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet. Arbejdsbyrden er simpelthen for stor. Dette viser en ny stor undersøgelse ifølge MetroXpress (6/11 2009). HK er landets andetstørste fagforbund og er handels- og kontorfunktionærernes forbund, og 2.000 HK-medlemmer har svaret i en telefonisk rundspørgeundersøgelse.

Ifølge undersøgelsen blev der bl.a. svaret: 15-30 procent klager over arbejdsmængden. 31 procent siger, at arbejdet ofte eller altid hober sig op. 18 procent når ofte eller ikke altid alle deres opgaver. 32,5 procent har sommetider eller sjældent tid nok til alle deres arbejdsopgaver. 20,8-26,8 procent føler, at arbejdet tager så meget af deres tid og energi, at det går ud over privatlivet.

I dag har vi langt kortere arbejdstid end tidligere generationer, og derfor kan undersøgelsen godt undre lidt. Når arbejdstiden kun er 37 timer per uge, skulle der være god tid til privat- og familielivet. Helle Rosdahl Lund som er direktør for Center for balance mellem Arbejdsliv og Familieliv, siger, at det her ikke bare er brok fra danskerne. Arbejdet har ændret

sig meget i de seneste år, og den måde, vi arbejder på i dag, tager mere energi fra folk. Næsten alle har flydende arbejde, og det er svært at tackle, for større frihed får nemlig folk til at bruge mere tid på arbejdet, og får dem til at tænke mere på det i deres fritid.

Hvad betyder det for vores arbejde i Luthersk Mission? Jeg er ikke her i stand til at give et udtømmende svar, men jeg vil nævne nogle få ting og overlade resten til Budskabets læsers egne overvejelser. Er du presset på dit arbejde, søg da om muligt at ændre din arbejdssituation ved at tale med din chef eller skifte arbejde, for det er farligt både legemligt og åndeligt, hvis arbejdet næsten fylder hele dit liv. I dag med den nuværende krise kan det være vanskeligt at skifte arbejde, men har du en god chef, må det være muligt at få ændret en stresset arbejdssituation. Med tanke på LM's mødevirksomhed og de mange arbejdsgrøner bør det betænkes, at den enkelte LM'ers situation kan variere meget. Nogle har meget fritid og overskud, andre har meget lidt tid og overskud til at deltage i LM's arbejde. Alle skal dog have mulighed for først og fremmest at høre Guds ord og også deltage i de mange arbejdsopgaver efter deres nådegaver, tid og

kræfter. I misforstået nidkærhed bør ingen direkte eller indirekte presses til at bruge tid og kræfter, som de ikke har, i missionshuset. I stedet bør der være frihed til blot at komme og høre evangeliet, samtidig med at kaldet til tjeneste og velsignelsen ved at tjene også forkyndes – og herunder også kaldet til tjeneste til de mange arbejdsopgaver i LM.

CHA

Martin A. Hansen

Her i slutningen af 2009, 100 år efter at Martin A. Hansen (MAH) blev født, må det være – om ikke på sin plads så i det mindste – i orden at skrive lidt om den forfatter, som mere end nogen anden, har afsat spor i mit liv og min bevidsthed.

Det er uvist, hvor mange gange jeg har læst "Løgneren", men jeg er stadig ikke blevet færdig med Johannes Vig (*sig ikke det navn for hurtigt, Natanael*), som i sin konstante kamp mellem de æstetiske og etiske valg også har svært ved at falde til ro i det religiøse, for *kun knappestøberen kan støbe en om, hvis han vil. Min afmagt og min synd er stor. For jeg kender kun Guds nærhed, når han slår mig hårdt.* Og

Christian Haahr Andersen; I misforstået nidkærhed bør ingen direkte eller indirekte presses til at bruge tid og kræfter, som de ikke har, i missionshuset.

som misunder dem, for hvem Guds ord er så reelt som jorden i marken og saltet i havet. Og kalder sig selv en troens dilet-tant.

Om nogen kunne MAH male med ord og skabe billeder, som kommer tilbage, når jeg passerer en slåenhæk og tænker på Elna, som nok er et slåenbær, der skal have frost. Eller ser erantis, som små rokkokofruer med pudder i håret, og sne, der ligner en hunds dårlige samvittighed.

Men så er der "Dialog om drab og ansvar", forsvaret for stikkerlikvidationerne under anden verdenskrig, hvor MAH i en opdigtet samtale – med beundringsværdig retorik – lod Sokrates forsøge at overbevise venen Simias om, at stikkerdrabene er forebyggende og uundgåelige. Den tekst – og virkningerne af den – blev MAH aldrig færdig med. Fordi den fik den tilsigtede virkning. Og efter krigen erfarede MAH, at en ung mand var blevet henrettet, fordi han efter mødet med teksten var gået ind i modstandsbevægelsen. Og det lovede retsopgør kom aldrig, og efterkrigstiden kaldte stikkerlikvidationerne for drab. Det gav MAH problemer i forhold til "ordets magt", og ved nytår 1949 skrev han: *Skribenter har i disse år, personligt eller på anden hånd, gjort erfaringer, der måske*

kan gøres til alle tider, men dog sjældent har været så åbenbare: at ord kan slå ihjel. De kan blive ikke blot til bly i sættemaskinen, men til bly i patronhylstret. Og den skrivende er jo ingenlunde altid den, der ligger bag skydevåbnet og retter sigtet ind. Må det ikke belaste den skrivende? Han er dog en ansvarlig. Selvom han fast tror, som enkelte, at hvert af hans ord er den evige og urokkelige sandhed, bør han dog føle sig belastet.

Samtidig gentager han flere steder, at han ikke kunne have tiet; at man ikke er ansvarsfri, bare man holder mund. Men helt frem til sin død kæmpede han med skylden, og imellem dagbogsnotater femten dage før sin død skrev han på en novelle om en forfatter, som en nat fik besøg fra dødens rige af en stikker og hans drabsmand. Og mellem dem bølger spørgsmålene om skyld og ansvar. Og jeg tænker, at det er, som om MAH aldrig helt turde tro på og hvile i tilgivelsen. At Gud var hans tugter – at han aldrig rigtig lærte Jesus at kende. Alligevel slutter hans dagbog, ti dage før han døde, med tanker i forbindelse med en opgave til en antologi, hvor han skulle skrive om Grundtvigs "O Kristelighed", som jeg – på trods af spørgsmålene – gerne vil

læse som et tegn på, at han døde i troen: *Sidste strofe: Igen og sluttelig om kærlighedens væsen – som en fuldbyrdelsens tilstand efter kærlighedens to kæmpende tilstande. I denne fredens tilstand smelter hjertet ved ilden på højalteret. Til slut beder salmisten – smeden – om at få klarat jordklimpen ved "solglansen mild" – jordklimpen = er det hjertet? Er det menneskets jordiske væsen – eller dets eksistens. Eller er det jordens, skaberens, tilfældets, uheldets, videnskabens, hele (?) verden – tilværelsen som den er i sin ufredelighed, sin udspændthed imellem det latterlige og det ulykkelige? At klare jordklimpen – er det da at finde roen, og sorgens rensende magter også i det daglige – så jordklimpen klares, da ejer vi i brystet de levendes lyst (gl. titel på digtet)*

Og her slutter hans dagbogsskrivning. Jeg ville gerne have mødt ham og talt med ham, men jeg var knap 2 år, da han døde. Alligevel føler jeg mig forbundet med ham gennem hans fortællinger, ord og tanker. Og jeg kan ikke lade være med at håbe, at jeg får mulighed for at indhente det en gang. I himlen. Selvom det sikkert er noget helt andet, vi skal tale om til den tid.

Alternativ behandling

Hvorfor vejleder vi ikke om det længere?

AF ALEX DAHL KARLSEN

.....

For cirka tyve år siden blev der udgivet ikke så få artikler og bøger fra kristne forlag om farerne ved alternativ behandling. Siden hen er der blevet vældig stille om kristnes brug af alternativ behandling.

Det er jo ikke, fordi det ikke længere er aktuelt at forholde sig til. Læger og forskere i religiøse fænomener forsker jo mere end nogensinde i danskernes tro på og brug af alternativ behandling, samt om der er nogen dokumenterbar virkning.

Tavsheden om kristnes brug af alternativ behandling har to relaterede årsager: Den ene er, at mange alternative behandlere ikke toner klart flag – hvor deres behandling stammer fra og sammenhængen mellem deres behandlingsform og religiøsitet.

Derudover er der så også de alternative behandlere, som blot ønsker at gøre brug af nogle teknikker udviklet i den alternative verden, men som ikke kæder det sammen med religiøs tro.

Den anden årsag er, at ikke så få i vores kristne forsamlinger selv går til de alternative behandlere. Nogle, fordi de mener, den pågældende zoneterapeut eller akupunktør blot gør brug af nogle teknikker, som har dokumenterbar virkning. Andre indrømmer, at "de har ryggen mod muren", og derfor er villige til at prøve det, der virker.

Får du noget med hjem?

Men det koster ofte andet og mere end behandlerens honorar samt tilhørende "medicin", krystaller mv. at frekventere den alternative behandlingsverden. I det følgende vil jeg referere og

Alternative behandlere; Hovedparten af behandlerne erklærer, at holisme spiller en rolle i deres arbejde, idet deres behandlingsmetoder baseres på et holistisk menneske- og helhedssyn.

kommentere Vinni Bøgelunds abstract af Lars Ahlins kapitel om alternativ behandling og spiritualitet i Århus i bogen "Religiøs mangfoldighed", som er resultatet af Århus Universitets pluralismeprojekts (se www.teo.au.dk/cms/pluralismeprojektet/aarhus-oversigt/alt-beh-spir-a).

Undersøgelsens bagvedliggende antagelse er følgende: Hvis det kan påvises, at de alternative behandlere har en åndelig tilgang til deres praksis, sætter det sine spor hos de personer, der benytter sig af alternative behandlere. Man får i et eller andet omfang new age-verdensbilleder med hjem fra den alternative behandler. Lad os se, hvad undersøgelsen viste:

Af undersøgelsen [som er foretaget blandt århusianske alternative behandlere] tydeliggøres det, at hovedparten af de adspurgte alternative behandlere har en spirituel selvforståelse, idet størstedelen betegner sig som "åndeligt søgende" eller endda som "åndeligt afklarede". Flertallet af de adspurgte har haft spirituelle oplevelser enten flere gange, ofte eller meget ofte, og af undersøgelsen ses en direkte sammenhæng mellem disse oplevelser og arbejdet som alternativ behandler. Et flertal af behandlerne foretager åndelig eller spirituel vejledning af klienterne i forbindelse med behandling. Spiritualitet er således af stor betydning inden for den alternative behandlingsverden, om end ikke en nødvendighed for alle. For en tredjedels vedkommende er spiritualiteten dog af så stor betydning, at den absolut ikke kan undværes i behandlingen, og for en fjerdedel af så stor betydning, at man ikke vil være den foruden. Flere beskriver udgangspunktet for deres behandling som "en særlig åndelig eller spirituel indsigt". Ligesom mange knytter spørgsmålet om personlige evner til afhængighed af noget transcendent, idet evnerne menes at stamme fra en højere magt eller kraft. En del mener dog, at evnerne er medfødte eller tillærte.

Hvad angår evnernes karakter, mener flertallet, at der er tale om særlige evner ud over de almindeligt anerkendte fem sanser. Heraf er de hyppigst nævnte clairvoyance, intuition, klarsyn og kanalisering.

Hovedparten af behandlerne foretager en bestemt handling både før og efter en behandling. Et større antal mediterer eller beder inden behandlingen, og bagefter "renser" mange deres indre selv og deres aura. Meditation beskrives som en mulighed for komme i kontakt med eller at fokusere på energien, mens bønnen for flertallet er en måde, hvorpå de får hjælp fra gud, hjælpere, "kilden" eller forfædre. I behandlingen benytter omtrent halvdelen af de adspurgte kanaliserings- eller visualiserings-teknikker. Kanalisering bruges til at bedre behandlingen, at hente hjælp eller energi, mens visualisering menes at styrke forbindelsen mellem sind og krop samt at lette arbejdet med energien og bearbejdelsen af underbevidstheden. En del af behandlerne bruger desuden fysiske redskaber som fx akupunktur nåle og krystaller i behandlingen, mens også energier og andre ikke-fysiske instrumenter er af betydning for mange af behandlerne ...

Således erklærer hovedparten af behandlerne, at holisme spiller en rolle i deres arbejde, idet deres behandlingsmetoder baseres på et holistisk menneske- og helhedssyn. Der er dog blandt behandlerne forskelle på definitionen af holisme. Herudover giver næsten alle udtryk for en tro på, at der findes paranormale fænomener, ligesom hovedparten hævder, at det kan forekomme, at døde mennesker går igen. Derimod giver kun halvdelen udtryk for, at stjerne-tegn har en betydning for personligheden, og at det gennem forudsigelser er muligt at få viden om, hvad fremtiden bringer.

>

Alex Dahl Karlsen f. 1967
 Cand.scient.pol. 1993
 Tidl. missionær i Tanzania.
 Prædikant i LM. Redaktør af Budskabet.

Når man har foden indenfor ...

Alternative behandlere arbejder ofte med mere end en metode. Zoneterapeuten er ikke altid blot zoneterapeut, men benytter sig samtidig også af andre alternative behandlingsformer. Man risikerer derfor, at man kommer til at stifte bekendtskab med andre behandlingsformer end den, man oprindeligt kom for. Her gælder det, at er man først i behandling, vil det være vanskeligere at sige nej til den omsorgsfulde behandlers forslag om at prøve "det næste" tilbud, også selvom det har et tydeligere dæmonisk indhold.

Hvad er det for en tro eller åndelighed, som hører sammen med den alternative behandlervorden?

En spiritualitet, som hovedsageligt ikke rummes inden for en bestemt organisations rammer, men som kan betragtes som del af en bred kulturel strømning. En strømning, som med stor sandsynlighed vil brede sig mere og mere i vores senmoderne samfund, netop fordi den passer til det senmoderne menneskes behov og selvopfattelse. Nemlig som et autonomt individ med tro på sig selv og sine evner til at skabe sin egen identitet og dermed også sin egen religiøsitet.

Rask for enhver pris?

Selv om et sådant forskningsprojekt blot beskæftiger sig med trosforestillinger og ikke den bagvedliggende åndelige virkelighed, mener jeg, at alene denne sammenhæng mellem brug af (en del af det) alternative marked og den påvirkning af ens tro, som undersøgelsen – med rette – forventer, bør mane til yderste varsomhed og forsigtighed i brugen af den alternative verden. Som minimum bør man undersøge, hvad den og den behandlingsform

står for, og hvad den pågældende behandler står for. For selv om der vel findes alternative behandlere, som ikke drikker af dæmoniske kilder, men som benytter sig af teknikker og formår at si det dæmoniske fra, så er det ikke noget argument for at benytte sig af hvad som helst og hvem som helst. For, som undersøgelsen viste, er der samtidig mange, som knytter til ved new age-forestillinger og endda har kontakt med de onde ånder.

Det er så vigtigt at vide, hvad man går ind til, hvis man besøger en alternativ behandler. Vi må ikke friste Gud ved at tro, at den er klaret ved bare at bede en bøn om beskyttelse inden. Vi er kaldet til at forsvare Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.

Når vi tier om et område i livet, risikerer vi, at det popper op efter nogen tid, blot med fornyet styrke. Derfor er dette skrevet for dels at kalde nogen til systematisk at beskæftige sig med emnet og formidle kritisk viden om hele det store og uoverskuelige alternative behandlermarked samt vejlede, så godt det nu kan lade sig gøre.

Så er det også en opfordring til, at vi beder for hinanden, at vi lægger hinanden i Gud, den Almægtiges, hånd. Så må Han råde – Han, der giver ene gode og fuldkomne gaver. Jeg tror ikke, vi beder for meget. Heller ikke, når vi er syge.

Endelig kan vi jo overveje, om opblomstringen i hele den alternative behandlerverden skyldes det forhold, at vi ikke vil være syge og nærmest mener, at vi har ret til at være raske og sunde. Vi vil ikke finde os i at være syge, uden at der kan gøres mere for os. Det er grundlæggende godt og rigtigt at vi gerne vil være raske; det ligger i selve det at være skabt i Guds billede. Men vil vi være raske for enhver pris? Vil vi sætte vores liv med Jesus på spil?

Om bogen; Der er hjælp at hente, når vi mødes af anfægtelse, tvivl og sorg,

AF FRIDA SKADE

Jeg vil stadig bære jer

Karl K. Riis

LogosMedia 2009. 124 sider, kr. 149,95

Karl Riis er kendt i vide kredse i Luthersk Mission, både gennem sin forkyndertjeneste og som bibelskolelærer gennem mange år på LMH, Hillerød. Mange er blevet opbygget, formanet og opmuntret gennem hans forkyndelse og mange er blevet hjulpet gennem den sjælesorg, han også har øvet i mange år. Jeg er selv en af dem, der har fået meget gennem Karl Riis, og derfor har meget at takke Gud for. Med denne lille andagtsbog fortsætter Karl Riis i det spor, han har gået i de mange år. Der er meget godt at hente i de 60 andagtsstykker, som bogen består af. Det er ingen tvivl om, at Jesus Kristus er i centrum, og der peges

hen på alt det, vi har fået gennem ham til livet her – som Karl Riis, med sin store erfaring som sjælesørger, ved er fyldt med både lyse og mørke tider – men der peges også på det herlighedshåb, som vi ejer i troen på Jesus og på Guds omsorg og vilje og evne til at bære os hele vejen hjem. Andagtsstykket på side 40 hedder: "En hilsen fra Jesus" og er bygget over Åb 1,4b-5. *"Her får du en hilsen fra den treenige Gud, men læg især mærke til den hilsen, du får fra Jesus ... Hør, hvor varm og kærlig hans hilsen er: Han som elsker dig!"*

Og på side 64 er overskriften: "Evig kærlighed", og stykket tager sit udgangspunkt i Jer 31,3: "Med evig kærlighed har jeg elsket dig, derfor bevarer jeg min troskab mod dig." *"Jesus elsker dig! ... Også dig, som engang kendte Jesus, men faldt, og nu tænker, at Gud har forkastet dig, også du er elsket, købt dyrt af ham, Derfor kan du frimodigt gå til ham og sige ham hele sandheden, så du hos Jesus finder nåde, mens tid er."*

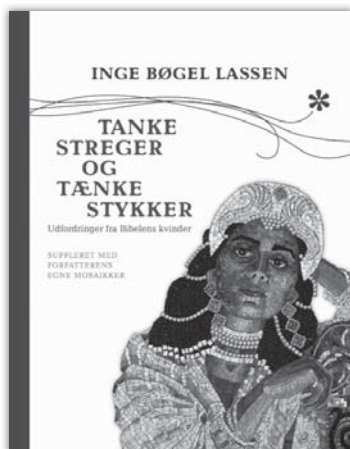
Og jeg kunne blive ved. Der er hjælp at hente, når vi mødes af anfægtelse, tvivl og sorg, eller når bekymringerne trænger sig på, og vi møder evangeliet til frelse i mange af stykkerne.

Jeg tror ikke, at jeg en eneste gang har

læst i bogen uden at være blevet fyldt af taknemmelighed over, hvad jeg ejer i troen på Jesus, og hvilken stor Gud jeg er barn af. "Jeg vil stadig bære jer" er bogens titel, og det får måske nogle til at tænke, at den mest er beregnet for modne og ældre mennesker, men jeg mener afgjort, at også yngre, ja endog unge, kan få stor glæde af at læse den, og jeg håber, at den vil blive læst af rigtig mange.

Bogen har en dejlig handy størrelse, og stykkerne er tilpas korte, så den passer fint til at tage med i tasken, når man skal på sygebesøg eller andre besøg, hvor man har lejlighed til at dele Guds ord med hinanden. Jeg synes, at det ville have været fint med en side eller to med en indledning af forfatteren, måske med en begrundelse for valget af titel og nogle tanker om, hvorfor han har ønsket at skrive bogen, og så mangler der en indholdsfortegnelse, så man kan sætte mærke ud for de stykker, man gerne hurtigt vil kunne finde frem til igen. Jeg ville også ønske, at man havde fundet et andet motiv til omslaget. Jeg synes ikke, at det er pænt, og for mig at se er der heller ikke den store sammenhæng mellem titel og billede, men her er der nok delte meninger. Jeg kan varmt anbefale bogen. Den fortjener stor udbredelse.

AF KAREN SULKJÆR

Karen Sulkjær; Det har været godt at møde Bibelens kvinder og se, hvor meget jeg kan lære af dem.

Tankestreger og tænkestykker

Udfordringer fra Bibelens kvinder

Inge Bøgel Lassen

LogosMedia 2009

204 sider, kr. 249,95

Inge Bøgel Lassens bog "Tankestreger og tænkestykker" er opbygget af 60 korte stykker, der alle tager udgangspunkt i en af Bibelens kvinder.

Inge kommer godt omkring i Bibelens persongalleri, og vi møder mange også oversete kvinder fra Bibelen. Gennem mødet med dem får vi et lille indblik i deres liv med Gud – i de kampe de stod i, og som fyldte i deres hverdag. Det overraskede mig flere gange, hvor mange lighedstræk der er til mit eget liv, og hvor menneskelige Bibelens kvinder er. Midt i bogen er der vist nogle af forfatterens meget flotte mosaikker, hvor hun på en flot og anderledes måde udtrykker Bibelens budskab. Samtidig er der også enkelte afsnit, hvor jeg har svært ved at følge Inges tankegang. I afsnittet om Tabitha, beskrives hun som en discipel, der gjorde mange gode gerninger og gav mange almisser. Ud fra

discipeltitlen, konkluderer Inge nu, at hun også i en eller anden form må have stået i en forkynderfunktion. Jeg har meget svært ved at læse det ud fra teksten. Vi skal passe på ikke at gøre discipelskabet for snævt. Det indebærer andet og meget mere end forkynderfunktionen. I Tabithas tilfælde gav det sig udtryk i omsorgen for næsten.

I afsnittet om "den enlige kvinde" får forfatteren på en fin måde synliggjort, hvor stor værdi den enlige kvinde kan have i menigheden. En side, jeg tror, vi ofte overser. Samtidig åbner hun op for muligheden for adoption, hvis ønsket om eget barn skulle opstå. Det har jeg meget svært ved at forene med hele skaberordningen. Jeg tror Gud har skabt os som mand og kvinde, og at et barn bliver til gennem kærligheden mellem en mand og en kvinde, fordi det er bedst for barnet. Og får man et barn uden om den skaberordning, er det ikke længere barnets tarv, man tænker på. For mig har det været spændende, lærerigt og til tider udfordrende at læse Inge Bøgel Lassens bog "Tankestreger og tænkestykker". Men mest af alt, har det været godt at møde Bibelens kvinder og se, hvor meget jeg kan lære af dem.

Udgiver

Luthersk Mission
Industrivænget 40
3400 Hillerød
Bladnr. 47700

Returneres ved varig adresseændring

lm

LUTHERSK MISSION

budskabet